

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองของโรงเรียนดีเด่น สังกัดเทศบาล ภาคกลาง มีสาระสำคัญดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองของโรงเรียนดีเด่น สังกัดเทศบาล ภาคกลาง ทางด้านนโยบาย การบริหารงานวิชาการ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ปัญหาและข้อเสนอแนะการจัดการเรียนการสอน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาเทศบาล นักบริหารการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน ครูและนักเรียนในโรงเรียนเทศบาลดีเด่น สังกัดเทศบาล ภาคกลาง จำนวน 10 โรงเรียน

2. ตัวอย่างประชากร

2.1 ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็น กรรมการธิการทางการศึกษาสมาชิกสภาเทศบาล นักบริหารการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน ครูและนักเรียนในโรงเรียนเทศบาลดีเด่น สังกัดเทศบาลภาคกลาง ปีการศึกษา 2534-2535 ใน จังหวัดนครปฐม เพชรบุรี ราชบุรี ลพบุรี นครสวรรค์และพิจิตร รวม 6 จังหวัด จำนวน 10 โรงเรียน จำนวนตัวอย่างประชากรมีดังนี้คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 17 คน สมาชิกสภาเทศบาล 24 คน นักบริหารการศึกษา 24 คน ผู้บริหารโรงเรียน 20 คนครู 30 คน นักเรียน 30 คน รวม 145 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ประเภท ได้แก่

ประเภทที่ 1 แบบวิเคราะห์เอกสาร จำนวน 1 ชุด

ประเภทที่ 2 แบบสัมภาษณ์ จำนวน 4 ชุด

ประเภทที่ 3 แบบสังเกต จำนวน 1 ชุด

ประเภทที่ 1 แบบวิเคราะห์เอกสารของจังหวัดและของโรงเรียน สำหรับบันทึกสาระสำคัญ ในเรื่องนโยบายการศึกษาที่ส่งเสริมการเมืองการปกครอง

ประเภทที่ 2 แบบสัมภาษณ์ มี 2 แบบคือ

1) แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นคำถามปลายเปิดสำหรับผู้ตอบ แสดงความคิดเห็น ใช้ถามตัวอย่างประชากรที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกรรมการทางการศึกษา และสมาชิกสภาเทศบาล มี 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพผู้ตอบ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นและข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนการเมืองการปกครอง 4 ด้าน คือ ด้านนโยบาย การบริหารงานวิชาการ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

2) แบบแบบกำหนดให้เลือกตอบ (Check list) ที่มีตัวเลือกอย่างกว้างๆ ในบางข้อ เกี่ยวกับการเมืองการปกครองและกิจกรรมการสอนในโรงเรียนเทศบาลทั้งนี้เพราะต้องการให้ตัวอย่างประชากรให้ข้อมูลที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์สำหรับนักบริหารการศึกษา ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารโรงเรียน มี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพผู้ตอบและการประเมินตนเองด้านความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองการปกครอง

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนการเมืองการปกครอง 3 ด้านคือ ด้านนโยบาย การบริหารงานวิชาการ การส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอน

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

2. แบบสัมภาษณ์สำหรับครู มี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพผู้ตอบและการประเมินตนเองด้านความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองการปกครอง

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนการเมืองการปกครอง 7 ด้าน ได้แก่ การเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การผลิตและการใช้สื่อ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน การวัดและประเมินผล การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการส่งเสริมประสิทธิภาพการสอน

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

3. แบบสัมภาษณ์สำหรับนักเรียน มี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพผู้ตอบ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนการเมืองการปกครอง 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การผลิตและการใช้สื่อ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน การวัดและประเมินผล และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ตอนที่ 3 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

ประเภทที่ 3 แบบสังเกตสภาพการจัดการเรียนการสอนการเมืองการปกครอง ผู้วิจัยสร้างแบบสังเกตสภาพการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครอง สำหรับใช้ในโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากร จำนวน 10 โรงเรียน เป็นการสังเกตแบบวางแผนเอาไว้ล่วงหน้า จำนวน 1 ชุด มีลักษณะเป็นแบบประเมินค่า (Rating scale) ใช้สังเกตสภาพการจัดการเรียนการสอนด้านต่าง ๆ ภายในโรงเรียน 6 ด้าน ได้แก่ด้านการเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การผลิตและการใช้สื่อ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน การวัดและประเมินผล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้มีขั้นตอนการเก็บข้อมูลดังนี้

4.1 นำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล จากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกรรมาธิการทางการศึกษา ถึงผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษาท้องถิ่นเพื่อออกหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยไปยังสมาชิกสภาเทศบาล นักบริหารการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียน ที่เป็นตัวอย่างประชากร

4.2 จัดส่งหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยและติดต่อเพื่อนัดหมายไปยังสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกรรมาธิการทางการศึกษา เทศบาล และโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากรในภาคกลาง 6 จังหวัด ที่จะไปทำการสัมภาษณ์

4.3 ผู้วิจัยออกภาคสนามเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการเก็บสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ด้วยแบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต ทำการสัมภาษณ์ตั้งแต่วันที่ 20 ธันวาคม 2536 ถึงวันที่ 16 สิงหาคม 2537 เรียงลำดับการเก็บข้อมูลที่ละจังหวัดตามที่นัดหมายไว้จนครบทุกจังหวัด แล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองของโรงเรียนดีเด่น สังกัดเทศบาลภาคกลาง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตามลักษณะของเครื่องมือ ดังนี้

5.1 ข้อมูลจากแบบวิเคราะห์เอกสาร ใช้วิธีจัดกลุ่มกิจกรรมการดำเนินงาน มีคำอธิบายประกอบความเรียงตามกรณี และประเด็นการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยจำแนกเป็นเรื่องตามกรอบประเด็นของการวิจัยที่กำหนดไว้

5.2 ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และในส่วนที่เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่าวิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน เสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

5.3 ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต ที่เป็นแบบสำรวจรายการ วิเคราะห์โดยนำมาแจกแจงความถี่ หาค่ามัธยฐานเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้โดยแบ่งเป็น 6 ตอน ที่นำมาเสนอ มีรายละเอียดตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับนโยบายการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองของเทศบาล และของโรงเรียนดีเด่น สังกัดเทศบาล ภาคกลางมีดังนี้

1. นโยบายการจัดการศึกษาระดับเทศบาล พบว่า เทศบาลทั้ง 7 แห่งมีนโยบายสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ถึงแม้ว่านโยบายของเทศบาลบางแห่งมิได้มีการระบุถึงคำว่า “ประชาธิปไตยและวิถีชีวิตตามระบอบประชาธิปไตย” เทศบาลทั้งหมดเหล่านี้ได้มีโครงการให้โรงเรียนจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมการเมืองการปกครอง ได้แก่ โครงการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน โครงการฝึกวินัยในโรงเรียน โครงการส่งเสริมกิจกรรมวันสำคัญ โครงการเสี่ยงตามสาย เป็นต้น

2. นโยบายการจัดการศึกษาระดับโรงเรียน พบว่าโรงเรียนทั้ง 10 โรงเรียน ส่วนใหญ่ มีนโยบายของโรงเรียนที่ตอบสนองต่อนโยบายจากสำนักงานการศึกษาท้องถิ่น และของเทศบาล นำมาปฏิบัติให้สอดคล้องกับท้องถิ่น ดังนั้นเมื่อหน่วยงานเบื้องบนมีนโยบายที่ส่งเสริมการเมือง การปกครองโรงเรียนเทศบาลดังกล่าว จึงมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองอย่างจริงจังโดยการจัดกิจกรรมในรูปแบบโครงการต่างๆ เช่น โครงการส่งเสริมประชาธิปไตย โครงการสถานักเรียน โครงการจัดกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ โครงการส่งเสริมความเป็นระเบียบในการเดินทาง โครงการหนังสือพิมพ์ฝาผนัง โครงการจัดกิจกรรมสรวตรนักเรียน โครงการมงคลลอยลม (การให้นำข้าวมาอ่านออกเสียงตามสาย) เป็นต้น

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์นักบริหารการศึกษา และผู้บริหารโรงเรียน เกี่ยวกับสถานภาพ และด้านนโยบาย การบริหารงานวิชาการ ด้านการส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนและปัญหาการจัดการเรียนการสอน

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ที่เป็นนักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 36-40 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี ราชการอยู่ระหว่าง 1-5 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาบริหารการศึกษา ร้อยละ 59.09 ไม่เคยเข้ารับการอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

2. ข้อมูลด้านความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของนักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียน เฉลี่ยโดยรวมทุกข้อ พบว่า มีความรู้ความเข้าใจระดับมาก ($\bar{X} = 3.16$) และเมื่อพิจารณาเนื้อหาเป็นรายข้อจะพบว่า นักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจระดับมาก แต่ค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X} = 2.84$) ในเนื้อหาเรื่องระบบรัฐสภา

3. ความคิดเห็นของนักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนดีเด่น สังกัดเทศบาล ภาคกลาง

3.1 ด้านนโยบายการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครอง นักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 25.00 ใช้จุดประสงค์เฉพาะของโรงเรียนได้แก่ ให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ให้นักเรียนรู้จักติดตามข่าว ทันต่อเหตุการณ์บ้านเมือง และให้นักเรียนรู้จักใช้สิทธิและเคารพสิทธิของผู้อื่น นักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนทุกคน กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองในโรงเรียน โดยการศึกษาตามนโยบายของสำนักงานการศึกษาท้องถิ่นที่ส่งเสริมการเมืองการปกครอง ร้อยละ 84.09 มีการประชุมชี้แจงกับคณะครูใน

โรงเรียนเกี่ยวกับนโยบายเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองก่อนเปิดเรียนภาคต้น โดยให้คณะครูศึกษาเอกสารและเตรียมแผนการสอนเพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีจิตสำนึกและเกิดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตามวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย มีการประชุมหารือเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองร่วมกับโรงเรียนอื่นภายในกลุ่มและวางโครงการเพื่อตอบสนองนโยบายของสำนักงานการศึกษาท้องถิ่นเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง โดยส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนอย่างจริงจัง แต่จัดงบประมาณสนับสนุนน้อย

3.2 ด้านการบริหารงานวิชาการ นักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่กำหนดนโยบายหรือแนวทางในการปฏิบัติงานการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในการนำหลักสูตรไปใช้ โดยฝ่ายบริหารและครูในโรงเรียนร่วมกันกำหนดนโยบาย มีเพียงส่วนน้อยที่ให้ครูผู้รับผิดชอบไปดำเนินการเอง การศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในเรื่องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของครูในโรงเรียน ร้อยละ 75.00 ปฏิบัติโดยให้ครูศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรด้วยตนเอง ร้อยละ 56.81 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการการดำเนินงานการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเมืองการปกครองโดยผู้บริหารและครูร่วมกันพิจารณา และดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองโดยไม่ใช้เงินงบประมาณ ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่จัดครูเข้าสอนเรื่องการเมืองการปกครองโดยคำนึงถึงประสบการณ์ด้านการสอนเป็นอันดับแรก รองลงมาเป็นวิชาเอกของครูผู้สอน นักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่อำนวยความสะดวกให้ครูผู้สอนการเมืองการปกครองโดยจัดเอกสาร วัสดุหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หนังสืออ่านประกอบ หนังสือแบบเรียน หนังสือสำหรับการค้นคว้า เป็นต้น ส่วนเอกสารและวารสารเกี่ยวกับการเมือง เช่นหนังสือพิมพ์ จัดให้น้อยมาก นักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 56.82 ช่วยให้ครูเข้าใจและนำเนื้อหาเรื่องการเมืองการปกครองในหลักสูตรไปใช้ได้ถูกต้องโดยโรงเรียนจัดทำแผนการสอน นักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนประเมินความรู้ความเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครองในหลักสูตรของครูด้วยการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนและพฤติกรรมการสอนของครูที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ร้อยละ 90.90 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการเมืองตามสภาพท้องถิ่น ร้อยละ 79.55 ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการเมืองการปกครองจากชุมชนด้วยการให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน และเป็นคณะกรรมการทางการศึกษาของโรงเรียน ร้อยละ 77.27 เป็นแหล่งวิทยากรที่ส่งเสริมการเมืองการ

ปกครองที่โรงเรียนปฏิบัติได้แก่ การส่งเสริมให้ชุมชนในท้องถิ่นไปใช้สิทธิและหน้าที่ทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ร้อยละ 90.90 ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองสู่ชุมชนโดยผ่านนักเรียนไปยังผู้ปกครอง รองลงมาเป็นการประชุมครู ผู้ปกครอง กรรมการศึกษา ส่วนการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ทางวีดิทัศน์ สไลด์ และผ่านเสียงตามสายในหมู่บ้านน้อยมาก

3.3 ด้านการส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน นักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 77.27 ร่วมมือกันพิจารณาคัดเลือกหนังสือแบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบของนักเรียน และจัดเตรียมการดำเนินงานด้านการเตรียมการสอนโดยจัดวัสดุหลักสูตรที่เกี่ยวกับการเมืองให้ครูใช้ศึกษาก่อนเปิดภาคเรียน เช่น หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) คู่มือ หลักสูตร เป็นต้น นักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 59.09 จัดงบประมาณส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองด้านการผลิตสื่อและอุปกรณ์การสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร นักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่สนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการเลือกใช้เทคนิคการสอนและการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนด้วยการจัดหนังสือเอกสาร วารสารทางวิชาการบริการแก่ครู และจัดหาวัสดุสำหรับให้ครูผลิตสื่อขึ้นใช้เอง ร้อยละ 68.18 ส่งเสริมและสนับสนุนการประเมินผลการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองโดยจัดทำแบบฟอร์มแผนภูมิความก้าวหน้าเกี่ยวกับการเรียนการสอนการเมืองการปกครองไว้ให้ครู ร้อยละ 77.27 ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองโดยให้คำแนะนำเรื่องการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองแก่ครู นักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 88.64 ส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจถึงบทบาท หน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ดีในทางการเมือง โดยการจัดกิจกรรมสถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ นักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 79.55 จัดกิจกรรมทางการเมืองสู่ชุมชนได้แก่ การรณรงค์ส่งเสริมให้บุคลากรในชุมชนไปใช้สิทธิและหน้าที่ตามระบอบประชาธิปไตย กิจกรรมพัฒนาชุมชน กิจกรรมวันสำคัญต่างๆ เป็นต้น

3.4 ด้านปัญหาและข้อเสนอแนะ นักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 45.45 พบปัญหาและอุปสรรคในการกำหนดนโยบายหรือแนวทางการปฏิบัติการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองในหลักสูตร คือ ขาดบุคลากรที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน ร้อยละ 47.73 พบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานบริหารงานวิชาการที่เกี่ยวกับการนำเนื้อหาสาระเรื่องการเมืองการปกครองในหลักสูตรไปใช้ คือ ขาดการ

นิเทศติดตามผล ร้อยละ 40.00 พบปัญหาและอุปสรรคการเตรียมการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง คือ ครูผู้สอนมีงานรับผิดชอบมาก และครูผู้สอนไม่เข้าใจจุดประสงค์และเทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ร้อยละ 47.73 พบปัญหาและอุปสรรคด้านการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครองคือ ครูขาดทักษะและวิธีสอนประเภทต่างๆ ที่ใช้สอนเรื่องการเมืองการปกครอง ร้อยละ 34.09 พบปัญหาและอุปสรรคด้านการใช้สื่อการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง คือ ครูมีภาระในการสอนมาก ทำให้ไม่มีเวลาในการผลิตสื่อ รองลงมาคือ ปัญหาครูขาดสื่อการสอนที่เหมาะสมกับกิจกรรมและเนื้อหา ร้อยละ 29.55 พบปัญหาและอุปสรรคด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองคือ ขาดงบประมาณในการจัดห้องเรียน ร้อยละ 40.90 ตอบว่า พบปัญหาและอุปสรรคด้านการวัดผลประเมินผลคือ โรงเรียนไม่มีเอกสารการประเมินเรื่องการเมืองการปกครองโดยเฉพาะ ร้อยละ 40.90 พบปัญหาด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เกี่ยวกับการเมืองคือ โรงเรียนมีกิจกรรมเสริมหลักสูตรเรื่องอื่นมากเกินไป ทำให้ไม่ได้เน้นกิจกรรมในเรื่องนี้ รองลงมาคือปัญหาครูผู้สอนขาดทักษะในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรการเมืองการปกครอง

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ครู เกี่ยวกับสถานภาพ และ ด้านการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครอง และปัญหาในการจัดการเรียนการสอน

1. สถานภาพของครูผู้สอนที่ตอบแบบสอบถามร้อยละ 60 เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 36-40 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี สาขาสังคมศึกษา อายุราชการระหว่าง 16-20 ปี ร้อยละ 46.67 เป็นครูผู้รับผิดชอบโครงการเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง มีประสบการณ์ในการสอนหรือรับผิดชอบเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง 1-5 ปี ร้อยละ 50.00 มีงานที่นอกเหนือการสอนเป็นครูฝ่ายวิชาการของโรงเรียน ร้อยละ 73.33 ไม่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

2. ข้อมูลด้านมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของครูผู้สอนเฉลี่ยโดยรวมทุกข้อ พบว่า มีความรู้ความเข้าใจระดับมาก ($X = 2.78$) และเมื่อพิจารณาเนื้อหาเป็นรายข้อจะพบว่า ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในระดับมาก แต่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($X = 2.53$) ในเนื้อหาเรื่องระบบรัฐสภา

3. ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนดีเด่นสังกัดเทศบาล ภาคกลาง มีดังนี้

3.1 ด้านการเตรียมการสอน ครูผู้สอนทุกคนจัดทำหรือจัดหาเอกสารการเตรียมการสอนโดยจัดทำตารางสอนรวม เตรียมกำหนดการสอน ทำบันทึกการสอน ตามลำดับ ร้อยละ 70.00 โรงเรียนได้เอกสารประกอบการสอนจากเทศบาล ร้อยละ 90.00 เตรียมตัวสำหรับการสอน เรื่องการเมืองการปกครองด้วยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รongลงมาเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนร้อยละ 83.33 ได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครองโดยใช้กิจกรรมตามคู่มือครู ร้อยละ 76.67 ใช้เทคนิคและวิธีการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครองด้วยการสอนข่าวและเหตุการณ์ วิธีการบรรยาย การอภิปรายเป็นส่วนใหญ่ ครูผู้สอนส่วนใหญ่เลือกข่าวที่กำลังเป็นที่สนใจ เหมาะสมกับวัยและเนื้อหาของหลักสูตร ข่าวและเหตุการณ์ที่กำหนดให้นักเรียนนำมาเสนอในห้องเรียนเป็นข่าวการเมือง และข่าวการศึกษา

3.3 ด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน ครูผู้สอนทุกคนจัดป้ายนิเทศเกี่ยวกับวันสำคัญต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้มีบรรยากาศในการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ร้อยละ 86.67 สร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครองโดยให้นักเรียนปฏิบัติและทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น มีการอภิปรายร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน ร้อยละ 80.00 ในการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครองแต่ละครั้งครูจะให้นักเรียนซักถามปัญหาเมื่อครูพูดจบ และฝึกให้นักเรียนรับฟังความคิดของผู้อื่น และรู้จักแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผลตามลำดับ ร้อยละ 93.33 จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย โดยส่งเสริมให้นักเรียนในโรงเรียนยอมรับกฎเกณฑ์ระเบียบหรือเงื่อนไขของกลุ่มหรือเสียงส่วนใหญ่ และส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกทำกิจกรรมต่างๆ ในรูปของคณะกรรมการโดยมีครูเป็นที่ปรึกษา

3.4 ด้านการผลิตและการใช้สื่อการเรียนการสอนครูผู้สอนร้อยละ 83.33 ต้องจัดหาและสร้างสื่อการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครองเองเป็นบางส่วน ร้อยละ 86.67 ใช้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง รongลงมาเป็นแบบเรียนและเอกสารประกอบการเรียน รูปภาพ แผนภูมิ ตามลำดับ ส่วนสื่อที่ครูไม่นำมาใช้ในการสอน ได้แก่ สไลด์ ภาพยนตร์ ร้อยละ 50.00 โรงเรียนมีการให้บริการด้านสื่อการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครองแก่ครูในโรงเรียนโดยมีทะเบียนคุม มีบัญชีืม-ส่ง มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ และให้บริการ

3.5 ด้านการวัดผลประเมินผล ครูผู้สอนร้อยละ 83.33 วัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครองโดยให้นักเรียนทำแบบทดสอบ ครูผู้สอนทุกคนใช้เครื่องมือวัดจุดประสงค์การเรียนรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองจากแบบฝึกหัดในหนังสือเรียน ร้อยละ 90.00 ประเมินผลจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครอง ในด้านกระบวนการทำงานกลุ่มของนักเรียน รองลงมาประเมินผลจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การสอน

3.6 ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ครูผู้สอน ร้อยละ 60.00 ดำเนินการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง โดยครูที่รับผิดชอบจัดทำแผนปฏิบัติและกำหนดบทบาทผู้ร่วมกิจกรรม ร้อยละ 73.33 พิจารณา คัดเลือกกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการเมืองการปกครองตามความเหมาะสมกับสภาพของ โรงเรียนและชุมชนความสอดคล้องกับนโยบายของเทศบาลตามลำดับ ร้อยละ 76.67 ใช้ ห้องเรียนในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ร้อยละ 60.00 ใช้เวลา ก่อนเข้าเรียนจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ร้อยละ 66.67 เปิดโอกาส ให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการเมืองการปกครองตามความสนใจของ นักเรียน ร้อยละ 80.00 เคยให้นักเรียนได้ศึกษาสังเกตและมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนที่เกี่ยวข้อง กับการเมือง ได้แก่ การให้นักเรียนช่วยรณรงค์ให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ร้อยละ 90.00 จัด กิจกรรมสภานักเรียนเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการเมืองการปกครองเพื่อส่งเสริม คุณลักษณะประชาธิปไตยให้กับนักเรียน และรองลงมาไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80.00 จัดกิจกรรม การสอนข่าวและเหตุการณ์ กิจกรรมสร้างเสริมวินัยนักเรียน และกิจกรรมหน้าเสาธงที่นักเรียน เป็นผู้ดำเนินการเอง เป็นต้น ร้อยละ 63.33 ยึดแผนปฏิบัติงานเป็นแนวทางในการวัดผลการจัด กิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง และร้อยละ 63.33 ประเมินผลการจัด กิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการเมืองการปกครองหลังการจัดกิจกรรมทุกครั้ง

3.7 ด้านการส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนร้อยละ 56.67 ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนในการเตรียมการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง โดย การตรวจบันทึกการสอน ร้อยละ 46.67 โรงเรียนได้ริบบงบประมาณในการสนับสนุนการจัดการ เรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครอง ส่วนมากเป็นด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร รองลงมาสนับสนุนด้านการผลิตสื่อการเรียนการสอน ร้อยละ 50.00 ได้รับการส่งเสริมและ สนับสนุนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการเลือกใช้เทคนิคการสอนเกี่ยวกับการเมือง การปกครองโดยจัดหาหนังสือ เอกสารประกอบการศึกษาค้นคว้าไว้บริการแก่ครู ร้อยละ 60.00

ได้รับการส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างบรรยากาศเกี่ยวกับการเมืองการปกครองคือ จัดซื้อหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และนำภาพข่าวมาจัดแสดง ร้อยละ 40.00 รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากชุมชนโดยเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการเพื่อพัฒนาโรงเรียนด้านการเมืองการปกครอง ร้อยละ 46.67 ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนในการผลิตสื่อและการใช้สื่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครองโดยมีศูนย์สื่อประจำโรงเรียน มีเอกสาร วารสารต่างๆ เกี่ยวกับการผลิตและการใช้สื่อให้ครูไว้ศึกษาและมีวัสดุสำหรับให้ครูผลิตสื่อขึ้นใช้เอง ร้อยละ 40.00 ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนในการประเมินผลการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครองโดยได้รับคำแนะนำในเรื่องเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ร้อยละ 40.00 ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง โดยจัดหนังสือวารสารเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ไว้ให้ครูศึกษา ร้อยละ 66.67 ไม่เคยได้รับการนิเทศการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครอง ส่วนผู้ที่เคยได้รับการนิเทศมีเพียง 10 ท่านเท่านั้น โดยได้รับการนิเทศจากครูฝ่ายวิชาการโรงเรียนเฉลี่ย 1-2 ครั้ง/ภาคเรียน ด้วยการสังเกตการสอนและให้คำปรึกษาแนะนำ ครูผู้สอนร้อยละ 56.67 ตอบว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมาชิกสภาเทศบาลไม่เคยได้รับเชิญมาเป็นวิทยากรหรือมีส่วนในการส่งเสริมการเมืองการปกครอง ส่วนผู้ที่ตอบว่าเคยมีเพียง 13 ท่านโดยเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะมาเป็นพิธีเปิด-ปิด และเยี่ยมชมการจัดกิจกรรมของโรงเรียน

3.8 ด้านปัญหาและข้อเสนอแนะ ครูผู้สอนร้อยละ 66.67 พบปัญหาและอุปสรรคในด้านการเตรียมการเรียนการสอนคือ ขาดหนังสืออ่านประกอบการค้นคว้าเพิ่มเติมก่อนสอน รองลงมาคือ ขาดทักษะและประสบการณ์ด้านการสอนการเมืองการปกครอง ร้อยละ 83.33 พบปัญหาและอุปสรรคในด้านการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง คือ ครูขาดการอบรมและดูงานในการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ร้อยละ 73.33 มีปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครองได้แก่ นักเรียนบางส่วนขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ นักเรียนไม่เข้าใจบทบาทของตนเองในการทำงานกลุ่ม และไม่รู้จักใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา ตามลำดับ ร้อยละ 46.67 ปัญหาและอุปสรรคในด้านการผลิตและการใช้สื่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง คือ ครูขาดความรู้และทักษะในการผลิต การใช้สื่อ และขาดงบประมาณในการผลิตสื่อ ร้อยละ 33.33 ปัญหาและอุปสรรคในด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนคือ ขาดงบประมาณในการจัดห้องเรียน ร้อยละ 50.00 พบปัญหาและอุปสรรคด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง คือ ขาดเครื่องมือวัดผลที่มีคุณภาพ ร้อยละ 46.67 ปัญหาและอุปสรรคในด้านการจัดกิจกรรมเสริม

หลักสูตรเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง คือ ครูขาดทักษะในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์นักเรียนเกี่ยวกับ สถานภาพ และด้านการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครอง

1. สถานภาพของนักเรียนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ร้อยละ 66.67 เป็นเพศหญิง มีอายุ 12 ปี จำนวนนักเรียนในห้องเรียนระหว่าง 20-30 คน นักเรียนทุกคนเคยเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมการเมืองการปกครองที่โรงเรียนจัดขึ้น ได้แก่ กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมหน้าเสาธง และการเลือกตั้งหัวหน้าชั้น/ประธานนักเรียน

2. ความคิดเห็นของนักเรียนที่ตอบแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองของโรงเรียนดีเด่น สังกัดเทศบาล ภาคกลาง พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ทุกคน ใช้หนังสือแบบเรียนประกอบการเรียน และนักเรียนทุกคนตอบว่าครูเคยเล่าข่าวเกี่ยวกับการเมืองให้ฟังโดยครูจะนำมาเล่าเป็นบางครั้ง นักเรียนส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองโดยให้นักเรียนปฏิบัติตามคำแนะนำของครู นักเรียนทุกคน ตอบว่าเทคนิคและวิธีสอนที่ครูใช้ในการสอนการเมืองการปกครอง ได้แก่ การสอนแบบบรรยาย วิธีการสอนข่าวและเหตุการณ์ และการอภิปรายตามลำดับ ในการสอนหน่วยการเมืองการปกครองครูมีการพิจารณาเลือกข่าวโดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกข่าวเองโดยกำหนดประเภทของข่าว ร้อยละ 86.67 เคยนำข่าวมาเล่าให้เพื่อนฟังในห้องเรียนหรือหน้าเสาธง ข่าวที่นำมาเล่าส่วนใหญ่เป็นข่าวการศึกษา และข่าวการเมือง นักเรียนทุกคนนำข่าวที่เล่ามาจากหนังสือพิมพ์ รองลงมาเป็นโทรทัศน์ นักเรียนทุกคนเคยเข้าร่วมกิจกรรมการเลือกตั้งได้แก่ การเลือกตั้งประธานนักเรียน และเลือกตั้งหัวหน้าห้อง นักเรียนร้อยละ 90.00 แสดงออกในเวลาเรียนการเมืองการปกครองโดยให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและซักถามปัญหาได้หลังจากครูอธิบายจบ และครูเคยทบทวนสิ่งที่ได้สอนไปแล้วทุกครั้งการสอน ด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนนักเรียนทุกคนจัดป้ายนิเทศเกี่ยวกับวันสำคัญต่างๆ นักเรียนส่วนใหญ่มีสื่อใช้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ด้านการวัดผลและประเมินผลนักเรียนทุกคน ครูใช้วิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนการเมืองการปกครองโดยให้นักเรียนทำแบบทดสอบ รองลงมาประเมินจากการตรวจแบบฝึกหัด ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร นักเรียนร้อยละ 90.00 โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการเมืองการปกครองที่นอกเหนือไปจากการเรียนในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตโดยครูและนักเรียนร่วมกันจัด ร้อยละ 70.00 โรงเรียนจัดกิจกรรม

เสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองตอนเช้าก่อนเข้าห้องเรียน ร้อยละ 66.67 โรงเรียนใช้สถานที่จัดกิจกรรมคือห้องเรียน ห้องประชุม ในสนามและบริเวณโรงเรียน นักเรียนส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมตามความสนใจและความสมัครใจ โรงเรียนแจ้งให้ผู้ปกครองทราบถึงการจัดกิจกรรมโดยแจ้งผ่านทางนักเรียน นักเรียนทุกคน เคยศึกษาสังเกตและมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองโดยการรณรงค์ให้ไปเลือกตั้ง

3 ด้านความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนเท่ากับ 10.05 จากคะแนนเต็ม 16 คิดเป็นร้อยละ 62.81 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.29 แสดงว่า นักเรียนมีความรู้ทั่วไปที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระดับค่อนข้างดี เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจาก 16 ข้อ จะพบว่า มีจำนวนนักเรียนที่ตอบถูกเรียงตามลำดับน้อยที่สุด ได้แก่ ความรู้เรื่องจำนวนสมาชิกแทนราษฎร การติดตามผลการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล ชื่อกระทรวงและตำแหน่งรัฐมนตรีประจำกระทรวงที่ตั้งล่าสุด จำนวนสมาชิกสภาเทศบาลในเทศบาลของนักเรียน และวาระการดำรงตำแหน่งของสมาชิกสภาเทศบาล ส่วนข้อที่นักเรียนทุกคนตอบถูกได้แก่ ชื่อพรรคการเมืองที่นักเรียนรู้จัก ชื่อนายกรัฐมนตรี คำขวัญประจำจังหวัด นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 96.67 คุรรายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง คือ รายการข่าวภาค 19.00-20.00 น. ร้อยละ 56.00 ฟังข่าวการเมืองจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เวลา 19.00-20.00น. จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของนักเรียน นักการเมืองที่นักเรียนชอบมากที่สุดคือ ร้อยละ 33.33 ตอบว่าพลตรีจำลอง ศรีเมือง รองลงมาคือนายชวน หลีกภัย

เหตุผลที่นักเรียนชอบนักการเมือง มีดังนี้ คือเป็นนักการเมืองที่ไม่ชื่อเสียง หาเสียงด้วยความสุจริตมีความกล้าหาญ เสียสละ ทุ่มเทพลงกายให้กับงานโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นคนพูดจริงทำจริง พูดเก่ง ฉะฉานดี พูดตรง ชอบช่วยเหลือประชาชนมีใจเป็นธรรมและเป็นคนไม่ถือตัว เป็นคนมีเหตุผล ไม่ข่มเหงประชาชน เป็นคนตรงต่อเวลาและรู้หน้าที่ที่มีความสามารถทำงานการเมือง มีความสามารถในการบริหารบ้านเมืองดี ทำให้เศรษฐกิจรุ่งเรือง

นักเรียนได้ให้เหตุผลที่ไม่ชอบนักการเมือง มีดังนี้ คือ เป็นคนไม่ดี ชื่อเสียง ไม่มีความรับผิดชอบไม่น่าไว้วางใจ ชอบใช้อำนาจในทางที่ผิด ชอบว่าผู้อื่นที่ไม่วางใจตน เป็นคนไม่ดี ไม่ทำตามคำพูด ทำให้เกิดการปฏิวัติ เกิดปัญหาความแตกแยกทางการเมืองทำให้ผู้คนล้มตายมากมาย ชอบพูดให้ประชาชนสงสัยแครงใจในรัฐบาล ชอบพูดปรักปรำคนในสภา ดีแต่พูดไม่เห็นทำจริง ชอบด่าในสิ่งที่ดีชอบใช้เอกสารที่ทางราชการไม่ได้ตรวจสอบจึงไม่ทราบว่าเป็นข้อเท็จจริงเช่นไร พาประชาชนเดินขบวนต่อต้าน ทำให้บ้านเมืองวุ่นวาย ใช้คำพูดไม่ไพเราะ แสดงความมุ่งมั้นว่า

ต้องชนะ เป็นคนเห็นแก่ตัวชอบพูดเรื่องที่จะล้มรัฐบาล ท่านที่อายุมากแล้วควรปล่อยให้คนรุ่นหลังได้แสดงฝีมือ

นักเรียนจะเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีคุณลักษณะดังนี้ คือ จะต้องเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ไม่คดโกงบ้านเมือง ไม่ชื่อเสียง ตั้งใจทำงาน บริหารประเทศให้เจริญก้าวหน้า ไม่เห็นแก่ตัวทำเพื่อประชาชน เป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ พุดเก่ง พุดจาอย่างสุภาพ พุดจริงทำจริง กล่าวดีกล่าวทำ กล่าวตัดสินใจเป็นคนสุภาพ มีนิสัยดี มีคุณธรรม มีเหตุผล เป็นผู้นำที่ดี มีความสามารถในการบริหารบ้านเมืองมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นกันเองกับประชาชน ใจดี ไม่ข่มเหงประชาชน การศึกษามีความตั้งใจจริงที่จะช่วยเหลือประชาชนทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นคนในท้องที่ที่รับสมัครเลือกตั้ง

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกต เกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครอง

1. ด้านการเตรียมการสอน ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยการเมืองการปกครองทุกคน พบว่ามีการศึกษาทำความเข้าใจคู่มือ แผนการสอน ก่อนทำการสอน มีการจัดทำบันทึกการสอน มีการเตรียมสื่อการสอน เครื่องมือวัดผล บันทึกการสอนได้รับการตรวจจากผู้บริหารหรือครูที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหาร

2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ครูดำเนินการสอนตามที่กำหนดไว้ในบันทึกการสอน มีการเชื่อมโยงสภาพสังคมข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบัน เข้ากับเนื้อหา และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เทคนิคและวิธีการสอนที่ครูผู้สอนใช้อยู่ในระดับมากได้แก่ การบรรยาย การอภิปราย การใช้บทบาทสมมติ วิธีการสอนที่ใช้ในระดับปานกลาง ได้แก่ กระบวนการกลุ่ม การสร้างสถานการณ์จำลอง การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การใช้กรณีตัวอย่าง การใช้เกมและเพลง ส่วนวิธีการสอนที่ครูไม่ได้ปฏิบัติคือพาไปศึกษา นอกสถานที่ การสรุปทบทวนเมื่อสอนเสร็จและการเสริมแรงระหว่างการทำการสอนปฏิบัติในระดับปานกลาง และให้นักเรียนปฏิบัติงานเป็นเป็นกลุ่มอยู่ในระดับมาก ส่วนการทำงานเป็นรายบุคคลปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

3. ด้านการใช้สื่อการสอน พบว่า ครูผู้สอนมีสื่อการสอนที่ใช้เพียงพอกับจำนวนนักเรียนการใช้สื่อการสอนตามที่กำหนดไว้ในบันทึกการสอนปฏิบัติในระดับปานกลาง สื่อที่ใช้ ได้แก่ ตำราและเอกสารประกอบการเรียน รูปภาพ แผนภูมิ บัตรงาน เทปเสียง หนังสือพิมพ์ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน หรือกรณีตัวอย่างในระดับมาก บัตรคำ เกมและเพลงตัวอย่าง

สิ่งของหรือสิ่งพิมพ์ในระดับปานกลาง ส่วนสื่อที่ครูผู้สอนไม่นำมาใช้ในการสอน คือ สไลด์ วีดิทัศน์ โทรทัศน์ ภาพยนตร์

4. ด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน พบว่า ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยการเมืองการปกครองทุกคน จัดสภาพห้องเรียนเอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียน การสอนการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในระดับปานกลาง การสร้างบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนให้เป็นประชาธิปไตยโดยการจัดที่นั่งเป็นกลุ่ม เพื่อสะดวกในการ ทำงานร่วมกัน ในแต่ละกลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงเป็นช่วงเวลาในระดับมาก มีการสร้างปฏิสัมพันธ์ ระหว่างครูกับนักเรียนโดยมีข้อตกลงร่วมกัน ครูเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนทุกคนมีโอกาสแสดงออก เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกันและมีอิสระในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการ ปกครองชั้นเรียนในระดับมาก

5. ด้านการวัดและประเมินผล พบว่า ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยการเมืองการปกครองส่วนใหญ่วัดความรู้พื้นฐานนักเรียนก่อนเรียนและวัดจุดประสงค์การ เรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรในระดับปานกลาง การวัดประเมินผลครูใช้วิธีหลายวิธี ได้แก่ การสังเกตการใช้แบบทดสอบ การให้นักเรียนตอบคำถาม การตรวจสอบแบบฝึกหัด ปฏิบัติใน ระดับมาก ส่วนการให้นักเรียนเขียนรายงานครูปฏิบัติในระดับปานกลาง การให้นักเรียนมีส่วนร่วม ในการประเมินพฤติกรรมตามวิถีทางประชาธิปไตยครูปฏิบัติในระดับปานกลาง ครูทุกคน ติดตามดูแลพฤติกรรมของนักเรียนระหว่างการดำเนินกิจกรรมปฏิบัติในระดับมาก ส่วนการ ประเมินหลังการดำเนินกิจกรรมครูส่วนใหญ่ปฏิบัติในระดับปานกลาง

ตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็น กรรมการธิการทางการศึกษาและสมาชิกสภาเทศบาลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการ เมืองการปกครองของเทศบาล

1. สถานภาพของสมาชิกสภาเทศบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็น กรรมการธิการทางการศึกษาที่ตอบแบบสัมภาษณ์ ร้อยละ 90.24 เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 51 - 60 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี จบการศึกษาสาขาวิชาบริหารการศึกษาและนิติศาสตร์ ส่วน ใหญ่มีประสบการณ์ทางการเมือง 1-10 ปี และมีประสบการณ์ทางการศึกษา 21-30 ปี และ ร้อยละ 85.37 เคยเข้ารับการอบรม สัมมนาหรือดูงานการจัดการศึกษาเกี่ยวกับการเมืองการปก ครอง

2. สภาพการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครอง มีดังนี้

คุณสมบัติของนักการเมือง พอสรุปได้ดังนี้

1. ด้านบุคลิกภาพ ได้แก่ มีประวัติที่เป็นแบบฉบับของประชาชนทุกด้านประชาชนยอมรับ มีความพร้อมทางฐานะ ความรู้และพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่นได้ ต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีวินัยในตนเอง มีมนุษยสัมพันธ์ สุภาพเรียบร้อยไม่ก้าวร้าวหรือด่าทอ มีความรับผิดชอบต่อนตนเอง และสังคม มีความอดทนสูง มีน้ำใจเป็นนักกีฬา

2. ด้านคุณธรรม ได้แก่ เป็นคนดี มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจ รักสัจจะ ความเสียสละ ไม่คอร์รัปชัน

3. ด้านประสบการณ์ ได้แก่ มีการศึกษาอย่างต่ำปริญญาตรี มีประสบการณ์ทางการเมือง

4. ด้านความสามารถ ได้แก่ ความสามารถในการบริหารบ้านเมือง รับรู้และแก้ปัญหาของประชาชน

5. ด้านอุดมการณ์ ได้แก่ มีเหตุผลสูงใจกว้างยอมรับฟังความคิดของผู้อื่น มีอุดมการณ์ทางการเมือง มีความตั้งใจทำงาน มีจุดยืนที่แน่นอน ไม่เปลี่ยนพรรคหรือย้ายพรรคบ่อยๆ ใกล้ชิดกับประชาชน รวดเร็วทั้งด้านการทำงานและการตัดสินใจ มีความสำนึกต่อบ้านเมือง มีจรรยาบรรณในการเป็น ส.ส. รู้และเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกสภาเทศบาลหลายท่านได้กล่าวถึงวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่ผ่านมา เช่น เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ จนมาถึงสภาพการเมืองในปัจจุบันจะมีผลต่อทัศนคติความรู้ ความเข้าใจด้านการเมืองการปกครองของประชาชนและนักเรียนในระดับประถมศึกษา สรุปได้ว่า ประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจสนใจการเมืองมากขึ้น แต่ผู้ที่อยู่ในต่างจังหวัดมีความรู้ความเข้าใจในเมืองน้อยมาก ซึ่งกล่าวได้ว่าประชาชนในเขตตัวเมือง เช่น เขตเทศบาลสุขาภิบาล ในเมืองที่มีมหาวิทยาลัยตั้งอยู่มีความเข้าใจและสนใจมากขึ้น ส่วนประชาชนในเขตนอกตัวเมืองหมู่บ้านที่ห่างไกลมีความเข้าใจและสนใจน้อย จะเห็นได้จากยังมีการซื้อเสียงในการเลือกตั้งแต่ละครั้งสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษาเหตุการณ์ดังกล่าวมีผลกระทบต่อเด็กนักเรียนน้อยมากอาจมีบ้างในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 จะเกิดความสับสนในการเมือง มีผลมาจากการถ่ายทอดของครูและจากการพูดคุยของผู้ใหญ่

สมาชิกสภาเทศบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกรรมาธิการทางการศึกษาร้อยละ 66.38 ได้ให้แสดงความคิดเห็นถึงความเข้าใจเกี่ยวกับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ของประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ พบว่าประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการกระจายอำนาจน้อยมาก นอกจากนี้สมาชิกสภาเทศบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกรรมาธิการทางการ

ศึกษาทุกท่านยังได้แสดงความคิดเห็นด้วยกันนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น แต่ต้องดูความพร้อมของประชาชนในท้องถิ่นในแต่ละจังหวัด และต้องกระทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งมีวิธีการที่จะทำให้ประชาชนมีความรู้ในเรื่องนี้ โดยจัดไว้ในหลักสูตรทุกระดับชั้น ให้ศึกษาอย่างต่อเนื่องทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนเน้นการประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบโดยเฉพาะทางสื่อมวลชน

จากการสัมภาษณ์สมาชิกสภาเทศบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกรรมการธิการทางการศึกษาถึงเหตุผลที่คิดว่า ประชาชนเลือกเข้ามาเป็นตัวแทนของประชาชน (ชนะการเลือกตั้ง) มีดังนี้คือความนิยมศรัทธาในตัวบุคคล และความศรัทธาต่อบรรพบุรุษ มีการศึกษา มีความรู้และประสบการณ์ เป็นคนในพื้นที่ มีประวัติ ชื่อเสียงส่วนตัวและผลงานการทำงานดี มีความรับผิดชอบ มีความเชื่อถือในชื่อเสียงของพรรคและนโยบายพรรค เข้าถึงประชาชน รับรู้ เข้าใจและแก้ปัญหาของประชาชนได้ มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ จริงใจ เสียสละ ทำประโยชน์ให้กับสังคมและร่วมงานในท้องถิ่นเป็นประจำ ไม่ย้ายพรรค เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาเป็นตัวแทนของประชาชน

แนวทางการพัฒนาความรู้และแนวปฏิบัติทางการเมืองการปกครองของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษา ควรมีแนวทางดังนี้

กระทรวงศึกษาควรวางนโยบายให้ชัดเจนที่จะกำหนดวิชาการการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยลงในหลักสูตรแต่ละชั้นปี ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดจนการสร้างสภาพแวดล้อมทางการเมืองเพื่อให้เด็กเกิดทัศนคติที่ดีทางการเมือง ควรให้กระทรวงศึกษาธิการร่วมกับทบวงมหาวิทยาลัยทำหน้าที่จัดอบรมให้ความรู้แก่ครู โดยสร้างค่านิยมความซื่อสัตย์ สุจริต เน้นคุณธรรม จริยธรรม และแนวการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน

ในการจัดการเรียนการสอนควรสอดแทรกเรื่องการเมืองและจำลองการเมืองให้นักเรียนมีประสบการณ์ตรงโดยจัดกิจกรรมต่างๆ ฝึกปฏิบัติจริงและสถานการณ์จำลองเกี่ยวกับการเมืองการปกครองเพื่อให้เกิดความเข้าใจในรูปแบบ มองเห็นความสำคัญและผลดีของระบอบประชาธิปไตย เช่นกิจกรรมการหาเสียง การเลือกตั้งหัวหน้าห้อง เลือกนายหมู่ เลือกตั้งสภานักเรียน การจัดประชุม และการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการรณรงค์การเลือกตั้งในร่วมกับชุมชน และจัดให้มีสื่อ อุปกรณ์การสอนเช่นหนังสือพิมพ์ รูปภาพ วีดิทัศน์ แผนภูมิประกอบภาพการปฏิบัติหน้าที่ของนักการเมือง โรงเรียนควรจัดหลักสูตรเสริมเรื่องการเมืองการปกครองทุกสัปดาห์ เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์และรู้ถึงประโยชน์ของการเรียนการเมือง ควรฝึกให้นักเรียนได้

แสดงความคิดเห็นและฝึกการทำงานร่วมกันโดยมีครูอาจารย์คอยเป็นที่ปรึกษาแนะนำหรือหาโอกาสตามวาระต่างๆ พูดเรื่องการเมืองให้นักเรียนฟังบ้าง

สำหรับนักเรียนที่ไม่ได้ศึกษาต่อควรจัดอยู่ในรูปของการพัฒนาอาชีพ สอดแทรกเนื้อหาวิชาการและความรู้เรื่องการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยควบคู่กับความรู้ด้านการประกอบอาชีพโดยมีกองทุนหรือมูลนิธิสนับสนุนกิจกรรม เจ้าหน้าที่ของรัฐ ควรเป็นแบบอย่างที่ดีและถ่ายทอดความรู้ทางการเมือง จัดให้มีการโฆษณา เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ความรู้เกี่ยวกับการเมืองทางสื่อสารมวลชน

การจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กมีคุณลักษณะที่ดีในด้านการเมืองการปกครอง ในระดับประถมศึกษา พอสรุปได้ดังนี้

เนื้อหาของหลักสูตรควรจัดยึดหยุ่นตามสภาพท้องถิ่น และตามความเหมาะสมกับวัย โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการเมืองการปกครองแทรกไว้ทุกกลุ่มประสบการณ์ เน้นให้เด็กมีทักษะเสริมสร้างลักษณะนิสัย การมีส่วนร่วมในสังคม การปฏิบัติตนเองอย่างถูกต้องในระบอบประชาธิปไตย กล้าแสดงออกทางความคิดเห็นและรู้จักร่วมมือซึ่งกันและกัน เน้นการปฏิบัติในชีวิตจริงอย่างจริงจังและต่อเนื่อง มีการศึกษานอกสถานที่และมีการอภิปรายหลังจากไปมาแล้ว มีวิธีการประชาสัมพันธ์ให้เด็กเกิดความเข้าใจ สร้างบรรยากาศในโรงเรียน ห้องเรียนให้เป็นประชาธิปไตย โดยมีครูเป็นตัวอย่างทางวินัยที่ดีแก่เด็กนักเรียนและที่สำคัญครูต้องมีความรู้ความเข้าใจ อุดมการณ์ประชาธิปไตยในการประพฤติปฏิบัติ

เนื้อหาสาระเกี่ยวกับการเมืองการปกครองระดับ ป.5-6 ได้แก่ ลักษณะทั่วไปของระบอบประชาธิปไตย การรู้จักสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และหน้าที่การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น สถาบันพระมหากษัตริย์และพระราชกรณียกิจ สถาบันการปกครอง การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ เมื่อ พ.ศ.2475 ภัยต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื้อหาดังกล่าวสมาชิกสภาเทศบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกรรมาธิการทางการศึกษาหลายท่านได้ให้ทัศนะ สรุปได้ว่า เนื้อหาหน่วยการเมืองการปกครอง ควรคงเดิม ควรเน้นให้ทุกคนมีความรับผิดชอบ รู้จักหน้าที่ของตน มีความเสียสละ และเห็นความสำคัญ และเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ให้รู้ถึงลักษณะที่ดีของประชาธิปไตย เน้นเรื่องกฎหมายรัฐธรรมนูญบทบาทอำนาจหน้าที่ของส.ส. ตามวิถีทางประชาธิปไตยลงไปถึงประชาธิปไตยในหมู่บ้าน/ตำบลเรื่องวัฒนธรรมที่ดีทางการเมืองการปกครอง เรื่องบทบาทหน้าที่ของส.ส. วุฒิสภา และเพิ่มรายละเอียดของภัยการปกครองระบอบประชาธิปไตย เช่น การใช้สิทธิในการเลือกตั้ง อิทธิพลทุกรูปแบบที่เป็นภัยอย่างยิ่ง เรื่องระบอบการปกครองอื่นๆ ประโยชน์ ผลเสีย และข้อ

จำกัดของระบอบอื่น เรื่องสถาบันครอบครัว ระเบียบการปกครองประเทศเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเช่น เรื่องการกระจายอำนาจในท้องถิ่น ประชาชนควรมีบทบาทอย่างไร นักเรียนจะช่วยเหลือผู้ปกครองได้อย่างไร ในหลักสูตรจะต้องจัดเนื้อหาความรู้ให้สอดคล้องกันทุกเรื่องและสามารถนำไปปฏิบัติได้มิใช่ใส่เนื้อหาให้เด็กท่องจำอย่างเดียว

กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานการศึกษาท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ควรวางนโยบายการจัดการเรียนการสอนการเมืองการปกครองในอนาคตเพื่อให้นักเรียนเป็นเยาวชนที่มีคุณภาพ มีดังนี้ คือ กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานการศึกษาท้องถิ่น ควรมีการวางแผน เป้าหมายในด้านการศึกษา มาตรการขยายโอกาสทางการศึกษาภาคบังคับให้สูงขึ้น และนโยบายการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองในอนาคต โดยจัดงบประมาณสนับสนุนการจัดกิจกรรมและการผลิตสื่อเกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครองออกเผยแพร่อย่างจริงจัง และส่งเสริมกิจกรรมที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองให้มีการแข่งขัน ประกวด กิจกรรมของโรงเรียน มีการจัดทำคู่มือเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมประกอบบทเรียน หรือเอกสารประกอบการเรียนอย่างละเอียดและส่งให้โรงเรียนยึดเป็นแนวปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกันและติดตามผลการใช้เครื่องมือนี้แล้วประเมินผลเพื่อนำมาปรับปรุงให้ดีขึ้นและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

หลักสูตรการเรียนการสอนควรแทรกเนื้อหาพื้นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยทุกระดับชั้นตามความเหมาะสม เน้นคุณธรรม คีลธรรม จริยธรรม รู้จักรับผิดชอบ และเสียสละ สอนให้เห็นคุณค่า และความสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เกียรติยศ การคอร์รัปชัน และการโกงชาติบ้านเมือง เน้นการปลูกฝังค่านิยม พฤติกรรมที่สำคัญตามระบอบประชาธิปไตย โดยนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง และแก้ไขหลักสูตรให้มีเนื้อหาการเมืองให้ทันกับสภาพปัจจุบัน และการเรียนรู้เรื่องรัฐสภา เน้นการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยให้มาก

มีมาตรการให้ผู้บริหารนำนโยบายการจัดการเรียนการสอนการเมืองการปกครองมาจัดประสบการณ์พิเศษให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงเนื้อหาการเมืองอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยจัดให้โรงเรียนทุกโรงจัดกิจกรรมสถานักเรียน และกิจกรรมการปกครองนักเรียนในรูปแบบต่างๆ ที่เสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องการเมืองการปกครองสอดคล้องกับสภาวะปัจจุบัน มีการพานักเรียนไปดูการประชุมสภาของจริง เช่น สภาตำบล สภาเทศบาล สภาจังหวัด เป็นต้น และควรให้ผู้แทนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมทำประโยชน์ทางการศึกษา มีการใช้สื่อวีดิทัศน์ สไลด์ ภาพยนต์ กรณีตัวอย่างในลักษณะต่างๆ มาประกอบการสอนให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้น และฝึกให้นักเรียนปฏิบัติจริง เน้นการทำงานเป็นหมู่คณะ ตามครรลองตามระบอบประชาธิปไตยโดยเริ่มที่

ชั้นเรียนก่อน เช่น การพิจารณาเลือกหัวหน้าชั้นถ้าเลือกแล้วยังไม่ดี ก็เลือกใหม่ เด็กจะรู้จักเปรียบเทียบและเกิดการพัฒนาขึ้นเอง

จากการสัมภาษณ์สมาชิกสภาเทศบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถึงสาเหตุที่ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจเรื่องการเมืองการปกครอง จากปัญหาดังกล่าวสมาชิกสภาเทศบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจเรื่องการเมืองการปกครอง คือ ครูส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยดีพอและขาดประสบการณ์ทางการเมือง ครูขาดสื่อและอุปกรณ์ช่วยสอนต่างๆ ที่จะช่วยให้เห็นเป็นรูปธรรม เพราะการสอนเรื่องการเมืองการปกครองเป็นนามธรรมมากเกินไป ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมืองที่เป็นจริง ซึ่งไม่ตรงกับทฤษฎีที่สอนในห้องเรียน นักเรียนจึงเกิดความสับสน

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองของโรงเรียนดีเด่นสังกัดเทศบาล ภาคกลาง

1. ด้านความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง นักบริหารการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง จากการประเมินตนเองเฉลี่ยโดยรวม พบว่า มีความรู้ความเข้าใจระดับมาก และเมื่อพิจารณาเนื้อหาเป็นรายข้อพบว่านักบริหารการศึกษา และผู้บริหารโรงเรียน และครูมีความรู้ความเข้าใจในระดับมาก แต่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุดในเนื้อหาเรื่องระบบรัฐสภาซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของพรเนตร ศรีทอง (2536) พบว่า ครูประถมศึกษายังขาดความรู้ในเรื่องพรรคการเมือง เพราะครูได้รับความรู้จากการอบรมที่กรมการปกครองจัดฝึกอบรมเน้นหนักในเรื่องของความรู้พื้นฐานของประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง แต่เมื่อเทียบระดับค่าเฉลี่ยของนักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนกับครูผู้สอนเป็นรายข้อ จะพบว่า นักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าครูผู้สอนทุกข้อเช่นเดียวกัน ที่เป็นอย่างนี้เพราะทิศทางการจัดการศึกษาขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาล เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจะมีผลต่อการบริหารงานการจัดการศึกษาของนักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนในฐานะผู้นำจึงต้องสนใจการเมืองมากกว่าครูผู้สอน

นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง คะแนนเฉลี่ยของนักเรียน เท่ากับ 10.05 จากคะแนนเต็ม 16 คิดเป็นร้อยละ 62.81 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.29 แสดงว่านักเรียนมีความรู้ทั่วไปที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระดับ

ค่อนข้างดี อาจเนื่องมาจากนักเรียนได้รับความรู้ทางสื่อต่างๆ มากขึ้น ตลอดจนครูอาจารย์ ผู้ปกครองมีความสนใจการเมืองมากขึ้นจึงทำให้นักเรียนในเรื่องการเมืองการปกครองในระดับค่อนข้างดี

นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ดูรายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง คือ รายการข่าวภาค 19.00-20.00 น. รองลงมา เป็นรายการขอลงเวลาออก ร้อยละ 56.00 ฟังข่าวการเมืองจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เวลา 19.00-20.00 น. จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของนักเรียน นักการเมืองที่นักเรียนชอบมากที่สุดคือ ร้อยละ 33.33 ตอบว่า พลตรีจำลอง ศรีเมือง รองลงมาคือ นายชวน หลีกภัย

สมาชิกสภาเทศบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกรรมาธิการทางการศึกษาได้ แสดงความคิดเห็นในวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่ผ่านมา เช่น เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ จนมาถึงสภาพการเมืองในปัจจุบันจะมีผลต่อทัศนคติ ความรู้ ความเข้าใจด้านการเมืองการปกครองของประชาชน และนักเรียนในระดับประถมศึกษา สรุปได้ว่า ประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจสนใจการเมืองมากขึ้น แต่ผู้ที่อยู่ในต่างจังหวัดประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการเมืองและเรื่องการกระจายอำนาจน้อยมาก ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ สุจิตรา จันโทภาส (2532) พบว่าประชาชนคนไทยส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจ และความสำนึกในระบอบประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาเหตุการณ์ดังกล่าวมีผลกระทบต่อเด็กนักเรียนในน้อยมากอาจมีบ้างในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 จะเกิดความสับสนในการเมือง มีผลจากการถ่ายทอดของครูและจากการพูดคุยของผู้ใหญ่ นอกจากนี้สมาชิกสภาเทศบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกรรมาธิการทางการศึกษาทุกท่านยังได้แสดงความคิดเห็นด้วยกับนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น แต่ต้องดูความพร้อมของประชาชนในท้องถิ่น ในแต่ละจังหวัด เพราะบางภูมิภาคเช่น สี่จังหวัดภาคใต้ยังเกิดปัญหาทางศาสนา หรือบางแห่งยังมีส่วนกลางคอยดูแลอยู่ ต้องกระทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งมีวิธีการที่จะทำให้ประชาชนมีความรู้ในเรื่องนี้ โดยจัดไว้ในหลักสูตรทุกระดับชั้น ให้ศึกษาอย่างต่อเนื่องทั้งในระบบโรงเรียนและนอกโรงเรียน เน้นการประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบโดยเฉพาะทางสื่อมวลชน ซึ่งสอดคล้องกับ คอลลเนล (R.W.Connell, 1971) และกาญจนา บุญส่ง (2533) ว่า สื่อมวลชนในทุกรูปแบบมีส่วนให้การศึกษาทางการเมืองแก่เยาวชนและเปิดโลกทางการเมืองของบุคคลให้กว้างขึ้น และมีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อ ค่านิยมของประชาชน

ด้านการอบรม ดูงาน พบว่านักบริหารการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 59.09 และครูส่วนใหญ่ร้อยละ 73.33 ไม่เคยเข้ารับการอบรม สัมมนา หรือดูงานการจัดการศึกษาเกี่ยว

กับการเมืองการปกครอง จะเห็นว่าครูส่วนใหญ่ไม่รับการอบรมสัมมนา หรือดูงานการจัดการศึกษาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองมากกว่านักบริหารการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ ลาวณิชย์ รักไทยดี (2530) พบว่า แม้ว่าครูประถมส่วนใหญ่ส่วนมากจะมีความรู้ระดับปริญญาตรีก็ตาม แต่ยังไม่เคยได้รับการอบรมหรือได้รับความรู้เรื่องการเมืองการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย สำหรับสมาชิกสภาเทศบาลและสมาชิกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกรรมการทางการศึกษา ร้อยละ 85.37 เคยเข้ารับการอบรม สัมมนา หรือดูงานการจัดการศึกษาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง เพราะตำแหน่งหน้าที่ของสมาชิกสภาเทศบาลและสมาชิกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกรรมการทางการศึกษา ทำให้มีโอกาสมากกว่านักบริหารการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนและครู

2. ด้านนโยบายการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 22.73 ตอบว่า โรงเรียนมีจุดประสงค์ทั่วไปของหลักสูตร ได้แก่ ให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ให้นักเรียนรู้จักติดตามข่าว ทันต่อเหตุการณ์ บ้านเมือง และให้นักเรียนรู้จักใช้สิทธิและเคารพสิทธิของผู้อื่น นักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนทุกคนกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองในโรงเรียนตามนโยบายของสำนักงานการศึกษาท้องถิ่น นโยบายของเทศบาลและศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการของโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีการประชุมชี้แจงกับคณะครูในโรงเรียนเกี่ยวกับนโยบายเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองก่อนเปิดเรียนภาคต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิเชียร นพพลกรัง (2532) ที่ว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการกำหนดนโยบายบริหารงานวิชาการโดยคณะครูและผู้บริหารมีการทำโครงการรองรับตามสภาพปัญหา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีดา รุ่งโรจน์ (2532) ที่ว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จัดทำแผนโดยกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายสนองนโยบายหน่วยงานระดับเหนือ โดยผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนร่วมกันวางแผนและกำหนดโครงสร้าง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการวิจัยของ จิตรา ทองคนารักษ์ (2536) ที่ว่า เทศบาลที่ได้รับรางวัลเทศบาลที่จัดการศึกษาและส่งเสริมกิจกรรมเด็ก และเยาวชนดีเด่นส่วนมากได้จัดทำแผนอย่างระบบและมีการดำเนินงานตามแผนในลักษณะที่สนับสนุนการใช้แผนเป็นเครื่องมือช่วยในการบริหารทำให้งานด้านการศึกษาดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ยุทัย บุญประเสริฐ (2523) ที่กล่าวไว้ในเรื่องระบบการวางแผนและการบริหารเพื่อให้แผนเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพของผู้บริหาร ประกอบด้วย การเตรียมการ สำหรับวางแผนการพัฒนาแผนงาน หรือการจัดทำแผนเพื่อเริ่มงาน เพื่อการปฏิบัติการ กำหนดการ ติดตาม ควบคุมกำกับ

และประเมินการปรับแผนหรือจัดทำแผนใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของฉลง กัลยาณมิตร (2528) ที่กล่าวว่า การวางแผนเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ การวางแผนพัฒนาการศึกษาของเทศบาลจึงดำเนินไปอย่างดี ทำให้เทศบาลได้รับรางวัลเทศบาลที่จัดการศึกษาและส่งเสริมกิจกรรมเด็กดีเด่น เพื่อให้คณะครูศึกษาเอกสารและเตรียมแผนการสอนเพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีจิตสำนึกและเกิดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตามวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย โรงเรียนมีการประชุมหารือเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองร่วมกับโรงเรียนอื่นภายในกลุ่ม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับนโยบายการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองของเทศบาล และของโรงเรียนดีเด่น สังกัดเทศบาลภาคกลาง จะเห็นได้ว่า เทศบาลทั้งหมดเหล่านี้ได้มีนโยบายที่ตอบสนองต่อนโยบายจากสำนักงานการศึกษาท้องถิ่น และแผนการศึกษาแห่งชาติ ลงสู่ระดับโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบในการวิจัยว่า โรงเรียนสนองรับนโยบายจากหน่วยเหนือและของเทศบาล นำมาปฏิบัติให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น แล้วจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองในรูปของโครงการต่างๆ ได้แก่ โครงการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน โครงการสภานักเรียน โครงการจัดกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ โครงการหนังสือพิมพ์ฝาผนัง โครงการส่งเสริมความเป็นระเบียบในการเดินทาง โครงการจัดกิจกรรมสรวัดนักเรียน โครงการฝึกวินัยในโรงเรียน โครงการส่งเสริมกิจกรรมวันสำคัญ โครงการเสียงตามสาย เป็นต้น

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกรรมาธิการทางการศึกษาและสมาชิกสภาเทศบาลมีความเห็นว่า กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานการศึกษาท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ควรวางนโยบายการจัดการเรียนการสอนการเมืองการปกครองในอนาคตเพื่อทำให้นักเรียนเป็นเยาวชนที่มีคุณภาพดังนี้คือ ควรมีนโยบายการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองในอนาคตโดยจัดงบประมาณสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนการผลิตสื่อเกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครองออกเผยแพร่อย่างจริงจัง จัดทำคู่มือเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมประกอบบทเรียน หรือเอกสารประกอบการเรียนอย่างละเอียดและส่งให้โรงเรียนยึดเป็นแนวปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน และติดตามผลการใช้เครื่องมือนี้แล้วประเมินผลเพื่อนำมาปรับปรุงให้ดีขึ้นแล้วปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกันหลักสูตรการเรียนการสอนควรแทรกเนื้อหาพื้นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยทุกระดับชั้นตามความเหมาะสม และแก้ไขหลักสูตรให้มีเนื้อหาการเมืองให้ทันกับสภาพปัจจุบัน และการเรียนรู้เรื่องรัฐสภานั้นการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยให้มากๆ นอกจากนี้การจัดการศึกษาจะบรรลุเป้าหมายได้นั้นผู้บริหารควรนำนโยบายการจัดการเรียนการสอนการ

เมืองการปกครองมาจัดประสบการณ์พิเศษให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงเนื้อหาการเมืองและฝึกปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง มีการพานักเรียนไปดูการประชุมสภาของจริงและควรให้ผู้แทนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมทำประโยชน์ทางการศึกษา มีการใช้สื่อวีดิทัศน์ ภาพยนตร์ สไลด์ เป็นกรณีตัวอย่างในลักษณะต่าง ๆ มาประกอบการสอนเพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้น

3. ด้านการบริหารงานวิชาการ นักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 84.90 มีการกำหนดนโยบายหรือแนวทางในการปฏิบัติงานการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในการนำหลักสูตรไปใช้โดยฝ่ายบริหารและครูในโรงเรียนร่วมกันกำหนดนโยบาย ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของสมกุล ถาวรกิจ (2536) พบว่า โรงเรียนวางแผนโครงการและแผนงานปฏิบัติงานโดยมีผู้บริหารและครูประชุมปรึกษาหารือร่วมกันกำหนดนโยบาย การศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในเรื่องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของครูในโรงเรียนปฏิบัติโดยให้ครูศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรด้วยตนเอง ร่องลงมาปฏิบัติโดยให้ครูในโรงเรียนเข้ารับการอบรม ดังที่สมคิด อยู่แก้ว (2534) ได้กล่าวว่าการจัดให้ครูได้ศึกษาหาความรู้ที่ดีที่สุดคือ การจัดการอบรมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ครู นักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเตรียมบุคลากรในการดำเนินการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองโดยการเตรียมเอกสารวารสาร ตำราต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครองไว้ให้ครูศึกษา และให้คำแนะนำครูอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการการดำเนินงานการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเมืองการปกครองโดยผู้บริหารและครูร่วมกันพิจารณาการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครอง ร้อยละ 56.81 ของโรงเรียนจัดกิจกรรมโดยไม่ใช้เงินงบประมาณ การจัดครูเข้าสอนการเมืองการปกครองการจัดครูเข้าสอนเรื่องการเมืองการปกครองโรงเรียนส่วนใหญ่คำนึงถึงประสบการณ์ด้านการสอนเป็นอันดับแรก ร่องลงมาเป็นวิชาเอกของครูสอน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของวิเชียร นพพลกรัง (2532) และสมใจ ชมวิจิตร (2536) พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จัดครูเข้าสอนตามความสามารถและประสบการณ์ นักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่อำนวยความสะดวกให้ครูผู้สอนการเมืองการปกครองโดยจัดเอกสารวัสดุหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หนังสืออ่านประกอบ หนังสือแบบเรียน หนังสือสำหรับการค้นคว้า คู่มือครู คู่มือการใช้หลักสูตร เป็นต้น นักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนช่วยให้ครูเข้าใจและนำเนื้อหาเรื่องการเมืองการปกครองในหลักสูตรไปใช้ได้ถูกต้องโดยจัดทำแผนการสอน จัดประชุมครูเพื่อชี้แจงการสอนเรื่องการเมืองการปกครองและให้ครูศึกษาเอกสารหลักสูตรด้วยตนเอง นักบริหารการศึกษา

และผู้บริหารโรงเรียนโรงเรียนส่วนใหญ่ประเมินความรักรู้ความเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครองในหลักสูตรของครูโดยประเมินด้วยการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนและพฤติกรรมการสอนของครูที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร นักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการจากชุมชนส่วนใหญ่เป็นการให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเมืองการปกครองของโรงเรียน ดังที่ สานานจิตร สุคนธ์ทรัพย์ (ม.ป.ป.) กล่าวว่า โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น เชิญเป็นวิทยากร เชิญร่วมปรึกษาหารือ ซึ่งจะก่อให้เกิดความร่วมมือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รองลงมาเป็น คณะกรรมการทางการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของธนพร ดีเจริญ (2534) พบว่า คณะกรรมการศึกษามีบทบาทให้โรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนถึงร้อยละ 92.50 การเป็นแหล่งวิทยากรที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองที่โรงเรียนปฏิบัติ ได้แก่ มีการรณรงค์ส่งเสริมให้ชุมชนในท้องถิ่นไปใช้สิทธิและหน้าที่ทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย โรงเรียนประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองสู่ชุมชน โดยผ่านนักเรียนไปยังผู้ปกครอง รองลงมาเป็นการประชุมครู ผู้ปกครอง กรรมการศึกษา

4. ด้านการจัดการเรียนการสอน

ด้านการเตรียมการสอน ความคิดเห็นของครูตอบสัมภาษณ์ตรงกับการสังเกตสภาพการจัดการเรียนการสอนการเมืองการปกครอง จากการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนทุกคน มีการจัดทำหรือจัดทำเอกสารการเตรียมการสอนโดยจัดทำตารางสอนรวม การสอนโรงเรียนได้เอกสารประกอบการสอนจากเทศบาล การสัมภาษณ์และสังเกตสภาพการจัดการเรียนการสอนพบว่า ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยการเมืองการปกครองทุกคน มีการศึกษาทำความเข้าใจคู่มือ แผนการสอนก่อนทำการสอน มีการจัดทำบันทึกการสอน มีการเตรียมสื่อการสอน เครื่องมือวัสดุผลบันทึกการสอนได้รับการตรวจจากผู้บริหารหรือครูที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหาร ครูส่วนใหญ่เตรียมตัวสำหรับการสอน เรื่องการเมืองการปกครองจากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของสมคิด อยู่แก้ว(2534) พบว่าครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ได้รับความรู้จากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ครูดำเนินการสอนตามที่กำหนดไว้ในบันทึกการสอน ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครองโดยใช้กิจกรรมตามคู่มือครู และใช้หนังสือแบบเรียนประกอบการเรียน มีการเชื่อมโยงสภาพสังคม ข่าว และเหตุการณ์ปัจจุบันเข้ากับเนื้อหา และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก จากความคิดเห็นของครูและนักเรียนตรงกันกับการสังเกตการสอนว่า ครูใช้เทคนิคและวิธี

การเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครองด้วยการสอนข่าวและเหตุการณ์แล้วมาอภิปรายร่วมกับนักเรียน รองลงมาใช้วิธีการบรรยาย ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ พรเนตร ศรีทอง (2536) พบว่า บทบาทด้านการใช้วิธีสอนที่ส่งเสริมประชาธิปไตย คือ ให้นักเรียนหาข่าวสารทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม เพื่อนำมาเสนอในห้องเรียนและช่วยกันอภิปรายหาข้อสรุปที่น่าเชื่อถือในการสอนข่าวเหตุการณ์ทางการเมือง ครูผู้สอนจะเลือกข่าวที่กำลังเป็นที่สนใจเหมาะสมกับวัยและเนื้อหาของหลักสูตร ครูผู้สอนกำหนดข่าวและเหตุการณ์ให้นักเรียนนำมาเสนอในห้องเรียนเป็นข่าวการเมือง รองลงมาเป็นข่าวการศึกษา แต่นักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเป็นข่าวการศึกษา และข่าวการเมือง นักเรียนมีความเห็นว่าครูผู้สอนจะนำข่าวมาแล้วเป็นบางครั้งและเปิดโอกาสให้นักเรียนนำข่าวมาแล้วให้เพื่อนฟังหน้าห้องเรียนและหน้าเสาธง ข่าวที่นำมาเล่าครูผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกข่าวเองโดยกำหนดประเภทของข่าว นักเรียนมีความเห็นว่าข่าวที่นำมาเล่าหามาจากหนังสือพิมพ์ รองลงมาเป็นโทรทัศน์ นักเรียนทุกคนเคยเข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมการเมืองการปกครอง คือ กิจกรรมการเลือกตั้ง ได้แก่ การเลือกประธานนักเรียน เลือกหัวหน้าห้องเรียน

ด้านบรรยากาศในการเรียนการสอน ครูผู้สอนและนักเรียนทุกคนมีความเห็นตรงกันว่า โรงเรียนมีการจัดป้ายนิเทศเกี่ยวกับวันสำคัญต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้มีบรรยากาศในการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นตรงกับการสังเกตสภาพการจัดการเรียนการสอนว่า ครูผู้สอนสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระดับปานกลาง โดยให้นักเรียนปฏิบัติและทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น มีการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน โดยมีข้อตกลงร่วมกัน ครูผู้สอนเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนทุกคนแสดงความคิดเห็นเท่าเทียมกัน และเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงออกและมีอิสระในการทำกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ครูผู้สอนส่วนใหญ่จะให้นักเรียนซักถามปัญหาเมื่อครูพูดจบ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ นรวาลย์ ลพอุทัย (2528) พบว่า การสร้างบรรยากาศในการจัดการเรียนที่ดี ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระเต็มที่สร้างความคุ้นเคยและความเป็นกันเอง การที่ครูยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน จะส่งผลให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าทำ และกล้าแสดงออก ดังที่อีชแมน (Ehman, 1976) พบว่า เด็กจะมีลักษณะรับผิดชอบต่อหน้าที่ หรือความรู้ทางการเมืองน้อยกว่าเด็กที่เรียนในชั้นเรียนที่ครูเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า โรงเรียนจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย โดยส่งเสริมให้นักเรียนในโรงเรียนยอมรับกฎเกณฑ์ระเบียบหรือเงื่อนไขของกลุ่มหรือเสียงส่วน

ใหญ่ รองลงมาส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกทำกิจกรรมต่างๆในรูปของคณะกรรมการโดยมีครูเป็นที่ปรึกษาจากการสังเกตพบว่าครูผู้สอน มีการสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนให้เป็นประชาธิปไตยโดยการจัดที่นั่งเป็นกลุ่ม เพื่อสะดวกในการทำงานร่วมกัน ในแต่ละกลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงเป็นช่วงเวลาปฏิบัติในระดับมาก

ด้านการใช้สื่อการสอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า สื่อการสอนที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครองครูต้องจัดหาและสร้างสื่อการสอนเองเป็นบางส่วน นักเรียนมีความเห็นตรงกับการสังเกตการสอนว่า สื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนมีจำนวนเพียงพอ สื่อที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนกับการเมืองการปกครองมากที่สุดคือหนังสือพิมพ์ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของวารสาร คานติธรรม (2533) พบว่า ครูส่วนใหญ่ให้ความสำคัญแก่การนำหนังสือพิมพ์มาใช้ประกอบการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตอยู่ในระดับมาก โดยให้เหตุผลว่าช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้ที่ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลง รองลงมาเป็นแบบเรียนและเอกสารประกอบการเรียน รูปภาพ แผนภูมิ ตามลำดับ แต่จากการสังเกตการสอนพบว่า สื่อที่ใช้ประกอบการเรียนหน่วยการเมืองการปกครองมากที่สุดคือรูปภาพ รองลงมาเป็นแบบเรียน แผนภูมิและหนังสือพิมพ์ ตามลำดับ ส่วนสื่อที่ครูไม่ได้นำมาใช้ในการเรียนการสอนคือ สไลด์ วีดิทัศน์ โทรทัศน์ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า โรงเรียนมีการให้บริการด้านสื่อการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครองแก่ครูในโรงเรียนโดยมีทะเบียนคุม มี บัญชีชื่อ - ส่ง

ด้านการวัดและประเมินผล ครูผู้สอนมีความคิดเห็นตรงกับนักเรียนว่า ครูวัดและประเมินผลการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครองโดยให้นักเรียนทำแบบทดสอบ ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตหน่วยการเมืองการปกครองส่วนใหญ่วัดความรู้พื้นฐานนักเรียนก่อนเรียนและวัดจุดประสงค์การเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ในระดับปานกลาง ครูทุกคนใช้เครื่องมือวัดจุดประสงค์การเรียนรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองจากแบบฝึกหัดในหนังสือเรียน ครูส่วนใหญ่ประเมินผลจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองในด้านกระบวนการทำงานกลุ่มของนักเรียน รองลงมาประเมินผลจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอน การวัดประเมินผล ครูใช้วิธีหลายวิธี ได้แก่ การสังเกต การใช้แบบทดสอบ การให้นักเรียนตอบคำถาม การตรวจสอบแบบฝึกหัด ปฏิบัติในระดับมาก ส่วนการให้นักเรียนเขียนรายงานครูปฏิบัติในระดับปานกลาง การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลพฤติกรรมตามวิถีทางประชาธิปไตยครูปฏิบัติในระดับปานกลาง ครูทุกคนติดตามดูแลพฤติกรรมของ

นักเรียนระหว่างการดำเนินกิจกรรมปฏิบัติในระดับมาก ส่วนการประเมินหลังการดำเนินกิจกรรม ครูส่วนใหญ่ปฏิบัติในระดับปานกลาง

ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ครูมีความคิดเห็นว่าการดำเนินการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการเมืองการปกครองโดยครูที่รับผิดชอบจัดทำแผนปฏิบัติและกำหนดบทบาทผู้ร่วมกิจกรรม ซึ่งครูและนักเรียนร่วมกันจัดกิจกรรม โรงเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 60.00 พิจารณาคัดเลือกกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการเมืองการปกครองตามความเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนและชุมชนและสอดคล้องกับนโยบายของเทศบาล ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นตรงกันว่าโรงเรียนใช้ห้องเรียนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการเมืองการปกครองส่วนใหญ่ใช้เวลาก่อนเข้าเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของอนงค์ศิริ วิชาลัย (2525) และสุกัญญา วงษ์ถ้วน (2536) พบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นตรงกันว่า การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการปกครองส่วนใหญ่ได้จัดให้มีการอบรมหน้าเสาธงตอนเช้าก่อนเข้าห้องเรียน ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นตรงกันว่าโรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการเมืองการปกครองตามความสนใจของนักเรียน ดังที่ ประดับ นิลพั่งงา(อ้างถึงในธนพร ดีจงเจริญ, 2536) ได้กล่าวถึงหลักสำคัญในการจัดกิจกรรมในโรงเรียนว่า จะต้องจัดกิจกรรม เพื่อผู้เรียน โดยผู้เรียน กิจกรรมดังกล่าวจะต้องเป็นไปตามความสนใจ ความต้องการ และความสามารถของผู้เรียน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ร้อยละ 85.71 เคยให้นักเรียนได้ศึกษาสังเกตและมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนที่เกี่ยวกับการเมืองโดยให้นักเรียนช่วยรณรงค์ให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ซึ่งสอดคล้องกับวรลักษณ์ รัตติกาลชลากร (2525) พบว่า การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนโดยการนำนักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ โดยการพานักเรียนออกไปสำรวจชุมชนที่ใกล้โรงเรียนสังเกตการเลือกตั้ง โรงเรียนทุกโรงเรียนจัดกิจกรรมสภานักเรียนเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการเมืองการปกครองเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะประชาธิปไตยให้กับนักเรียน และรองลงมาไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80.00 โรงเรียนจัดกิจกรรมการสอนข่าวและเหตุการณ์ กิจกรรมสร้างเสริมวินัยนักเรียน และกิจกรรมหน้าเสาธงที่นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการเอง ครูร้อยละ 63.33 ยึดแผนปฏิบัติงานเป็นแนวทางในการวัดผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง และมีการประเมินผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการเมืองการปกครองหลังการจัดกิจกรรมทุกครั้ง

สมาชิกสภาเทศบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกรรมาธิการทางการศึกษาหลายท่านได้เสนอแนวทางการพัฒนาความรู้และแนวปฏิบัติทางการเมืองการปกครองของนักเรียนในระดับประถมศึกษาและที่สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษา ควรมีแนวทางดังนี้

กระทรวงศึกษาควรวางนโยบายให้ชัดเจนที่จะกำหนดวิชาการเมืองการปกครอง ระบบประชาธิปไตยลงในหลักสูตรแต่ละชั้นปี ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่องดังที่ ปรีชา ตงมณี (2529) กล่าวว่า การที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง จำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่เด็กๆ จนจบมหาวิทยาลัย ก็จะต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวให้ต่อเนื่องในลักษณะการศึกษานอกระบบ และการศึกษาไม่มีระบบ ให้กว้างขวาง ตลอดจนการสร้างสภาพแวดล้อมทางการเมืองเพื่อให้เด็กเกิดทัศนคติที่ดีทางการเมือง ควรให้กระทรวงศึกษาธิการร่วมกับทบวงมหาวิทยาลัยทำหน้าที่จัดอบรมให้ความรู้แก่ครู โดยสร้างค่านิยมความซื่อสัตย์ สุจริต เน้นคุณธรรม จริยธรรม และแนวการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการเมืองการปกครองระบบประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนเป็นประจำจนเกิดความซาบซึ้งแล้วนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

สำหรับนักเรียนที่ไม่ได้ศึกษาต่อควรจัดอยู่ในรูปของการพัฒนาอาชีพ โดยสอดแทรกเนื้อหาวิชาการและความรู้เรื่องการเมืองการปกครองระบบประชาธิปไตยควบคู่ไปกับความรู้ด้านการประกอบอาชีพ โดยมีมูลนิธิหรือกองทุน หรือสมาคมสนับสนุนกิจกรรม เจ้าหน้าที่ของรัฐ บุคคลในท้องถิ่น ตลอดจนครอบครัวที่มีความรู้ความเข้าใจในระบบประชาธิปไตย ควรเป็นแบบอย่างที่ดี และถ่ายทอดความรู้ทางการเมือง จัดให้มีการโฆษณา เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ความรู้เกี่ยวกับการเมืองทางสื่อมวลชน

การจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กมีคุณลักษณะที่ดีในด้านการเมืองการปกครอง ในระดับประถมศึกษา พอสรุปได้ว่า เนื้อหาของหลักสูตรควรจัดยึดหยุ่นตามสภาพท้องถิ่นและตามความเหมาะสมกับวัย โดยจัดกิจกรรมการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยแทรกไว้ในทุกกลุ่มประสบการณ์ โดยจัดกิจกรรมต่างๆ จัดสถานการณ์จำลองเกี่ยวกับการเมืองการปกครองโดยฝึกปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง มีการศึกษานอกสถานที่เพื่อให้เกิดความเข้าใจในรูปแบบ มองเห็นความสำคัญและผลดีของระบบประชาธิปไตย จัดให้มีสื่อ อุปกรณ์การสอนเช่น หนังสือพิมพ์ รูปภาพ วีดิทัศน์ แผนภูมิประกอบภาพการปฏิบัติหน้าที่ของนักการเมือง โรงเรียนควรจัดหลักสูตรเสริมเรื่องการเมืองการปกครอง ทุกสัปดาห์ ควรฝึกให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและฝึกการทำงานร่วมกันโดยมีครูอาจารย์คอยเป็นที่เลี้ยงให้คำปรึกษาแนะนำ หรือหาโอกาสตามวาระต่างๆ พูดเรื่องการเมืองให้นักเรียนฟังบ้าง และที่สำคัญครูต้องมีความรู้ความเข้าใจ อุดมการณ์ประชาธิปไตยในการประพฤติปฏิบัติและเป็นตัวอย่างทางวินัยที่ดีแก่นักเรียน

เนื้อหาสาระเกี่ยวกับการเมืองการปกครองระดับ ป.5-6 มีดังนี้ คือลักษณะทั่วไปของระบอบประชาธิปไตย การรู้จักสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และหน้าที่ การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น สถาบันพระมหากษัตริย์และพระราชกรณียกิจ สถาบันการปกครอง การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ เมื่อ พ.ศ.2475 ภัยต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย จากเนื้อหาดังกล่าวสมาชิกสภาเทศบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกรรมาธิการทางการศึกษา หลายท่านได้ให้ทัศนะสรุปได้ว่า เนื้อหาหน่วยการเมืองการปกครอง ควรคงเดิม ควรเน้นให้ทุกคนมีความรับผิดชอบ รู้จักหน้าที่ของตน มีความเสียสละ และเห็นความสำคัญ และเข้าใจในระบอบการปกครองระบอบประชาธิปไตย ให้รู้ถึงลักษณะที่ดีของประชาธิปไตย เน้นเรื่องกฎหมายรัฐธรรมนูญ บทบาท อำนาจหน้าที่ของส.ส. ตามวิถีทางประชาธิปไตยลงไปถึงประชาธิปไตยในหมู่บ้าน/ ตำบล เรื่องวัฒนธรรมที่ดีทางการเมืองการปกครอง เรื่องบทบาทหน้าที่ของส.ส. วุฒิสภาและเพิ่มรายละเอียดของภัยการปกครองระบอบประชาธิปไตย เช่น การใช้สิทธิในการเลือกตั้งอิทธิพลทุกรูปแบบที่เป็นภัยอย่างยิ่ง เรื่องระบบการปกครองอื่นๆ ประโยชน์ ผลเสีย และข้อจำกัดของระบอบอื่น เรื่องสถาบันครอบครัวระเบียบการปกครองประเทศเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเช่น เรื่องการกระจายอำนาจในท้องถิ่น ประชาชนควรมีบทบาทอย่างไร นักเรียนจะช่วยเหลือผู้ปกครองได้อย่างไร ในหลักสูตรจะต้องจัดเนื้อหาความรู้ให้สอดคล้องกันทุกเรื่องและสามารถนำไปปฏิบัติได้มีใช้ใส่เนื้อหาให้เด็กท่องจำอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของสุจิตรา จันโทภาส (2532) เรื่องการศึกษาทัศนคติของผู้เชี่ยวชาญทางการเมืองที่เกี่ยวกับการศึกษาต่อประสบการณ์การเรียนด้านประชาธิปไตยในการศึกษาภาคบังคับ พุทธศักราช 2542 ว่า การศึกษาภาคบังคับควรคำนึงถึงความรู้ในเรื่องการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย กระบวนการประชาธิปไตย การเมืองเปรียบเทียบ บทบาทและหน้าที่ของฝ่ายต่างๆ ในระบอบประชาธิปไตย

5. ด้านการส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน นักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ตอบว่า โรงเรียนดำเนินงานด้านการเตรียมการสอนของครูโดยจัดวัสดุหลักสูตรที่เกี่ยวกับการเมืองให้ครูใช้ศึกษาก่อนเปิดภาคเรียน เช่น หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุงพ.ศ. 2533) คู่มือหลักสูตร เป็นต้น และร่วมมือกันพิจารณาคัดเลือกหนังสือแบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบของนักเรียน ครูผู้สอนมีความเห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนการเตรียมการสอนโดย มีการตรวจบันทึกการสอน นักบริหารการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนมีความเห็นตรงกันในเรื่องการจัดงบประมาณสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนว่าโรงเรียน ส่วนใหญ่จัดงบประมาณสนับสนุนด้านการผลิตสื่อและ

อุปกรณ์การสอนและด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการเลือกใช้เทคนิคการสอนและบรรยากาศด้วยการจัดหนังสือ เอกสาร วารสารทางวิชาการหรือบทความต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และนำภาพข่าวมาจัดแสดงและนำภาพข่าวที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองมาบริการแก่ครู โรงเรียนได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากชุมชนในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครองโดยเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการเพื่อพัฒนาโรงเรียนด้านการเมืองการปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2536) ที่กล่าวถึง การเลือกบุคคลในชุมชนเป็นกรรมการศึกษาของโรงเรียนและการสนับสนุนส่งเสริมให้คณะกรรมการการศึกษาได้แสดงบทบาทในการสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนให้มากที่สุด ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎและระเบียบที่เกี่ยวข้อง นักบริหาร การศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นว่า ส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตและการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองโดยการจัดหาวัสดุสำหรับให้ครูผลิตสื่อขึ้นใช้เอง ครูผู้สอนให้เหตุผลเพิ่มอีกว่า ผู้บริหารโรงเรียนยังสนับสนุนให้มีศูนย์สื่อประจำโรงเรียน มีเอกสาร วารสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการผลิตและการใช้สื่อไว้ให้ครูศึกษา ครูผู้สอนมีความเห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนเรื่องการประเมินผลด้วยการให้คำแนะนำ นักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นว่า มีการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองโดยให้คำแนะนำเรื่องการจัดการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองแก่ครู ส่วนครูผู้สอนร้อยละ 40.00 ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง โดยจัดหนังสือวารสารเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการเมืองการปกครองไว้ให้ครูศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนร่วมกับชุมชนในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง โดยให้ความร่วมมือกับชุมชนในการสนับสนุนการเมืองการปกครองในท้องถิ่น เช่น วรรณคดีการเลือกตั้ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญรำไพ รามบุตร (2537) พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยในโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนนำความรู้ไปเผยแพร่แก่ผู้ปกครองมากที่สุด นักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ดีในทางการเมือง จัดกิจกรรมสถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ โรงเรียนส่งเสริมการจัดการเมืองสู่ชุมชนในลักษณะการณรงค์ส่งเสริมให้บุคลากรในชุมชนไปใช้สิทธิและหน้าที่ตามระบอบประชาธิปไตย ครูผู้สอนร้อยละ 66.67 มีความเห็นว่า ไม่เคยได้รับการนิเทศการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครอง ส่วนผู้ที่เคยได้รับการนิเทศมีเพียง 10 ท่านโดยได้รับการนิเทศจากครูฝ่าย

วิชาการโรงเรียน เฉลี่ย 1-2 ครั้ง/ภาคเรียน ด้วยการสังเกตการสอนและให้คำปรึกษาแนะนำ ครูผู้สอนร้อยละ 56.67 มีความเห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาเทศบาลไม่เคยได้รับเชิญมาเป็นวิทยากรหรือมีส่วนในการส่งเสริมการเมืองการปกครอง ส่วนผู้ที่ตอบว่าเคยมีเพียงร้อยละ 43.33 โดยเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะมาเป็นพิธีเปิด-ปิดและเยี่ยมชมการจัดกิจกรรมของโรงเรียน

6. ด้านปัญหาการจัดการเรียนการสอน นักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียน ร้อยละ 45.45 มีความเห็นว่า โรงเรียนพบปัญหาในการกำหนดนโยบายหรือแนวทางการปฏิบัติการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองในหลักสูตร คือ ขาดบุคลากรที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน

ปัญหาในการดำเนินงานบริหารวิชาการที่เกี่ยวกับการนำเนื้อหาสาระเรื่องการเมืองการปกครองในหลักสูตรไปใช้ คือ ขาดการนิเทศติดตามผล และขาดเอกสาร ประกอบการค้นคว้าสำหรับครูและนักเรียน

ปัญหาการเตรียมการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง นักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียน มีความเห็นว่า ครูผู้สอนมีงานรับผิดชอบมาก และครูผู้สอนไม่เข้าใจจุดประสงค์ และเทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนครูผู้สอนร้อยละ 66.67 มีความเห็นว่า ปัญหาครูขาดหนังสืออ่านประกอบการค้นคว้าเพิ่มเติมก่อนสอน รองลงมาขาดทักษะและประสบการณ์ด้านการสอนการเมืองการปกครอง

ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ครูผู้สอนมีความเห็นว่าคือ ครูขาดทักษะและวิธีสอนประเภทต่างๆ ที่ใช้สอนเรื่องการเมืองการปกครอง ปัญหาในด้านการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครองคือ ครูขาดการอบรมและดูงานในการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ สุดใจ บุญอารีย์ (2522) พบว่า ครูมีความต้องการอย่างมากที่จะให้มีการอบรมในด้านที่เกี่ยวกับงานในหน้าที่และกิจกรรมการเรียนการสอน ดังที่สมคิด อยู่แก้ว (2534) กล่าวว่า การจัดให้ครูได้ศึกษาหาความรู้ที่ดีที่สุดคือ การจัดการอบรมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ครู ซึ่งเป็นความต้องการของครูเช่นเดียวกัน

ปัญหาด้านการใช้สื่อการสอนเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง นักบริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นว่า ครูมีภาระในการสอนมากทำให้ไม่มีเวลาในการผลิตสื่อ รองลงมา คือปัญหาครูขาดสื่อการสอนที่เหมาะสมกับกิจกรรมและเนื้อหา ครูผู้สอนมีความเห็นว่าครูขาดความรู้และทักษะในการผลิต การใช้สื่อและขาดงบประมาณในการผลิตสื่อ ซึ่งสอดคล้องกับ

การวิจัยของสุกัญญา เฟ็งคำ (2535) พบว่า ครูผู้สอนขาดทักษะในการผลิตสื่อการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย เพราะสื่อสำเร็จรูปเกี่ยวกับประชาธิปไตยมักจะเป็นสื่อประเภทรูปภาพเกี่ยวกับการเลือกตั้ง สถาบันทางการเมือง ที่เป็นสื่อประเภทวัสดุ แต่สื่อประเภทอุปกรณ์ เช่น เทปบันทึกเสียง เทปโทรทัศน์ สไลด์ และชุดการสอนยังมีน้อยมาก

ปัญหาด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ครูผู้สอนมีความเห็นว่า ขาดงบประมาณในการจัดห้องเรียน

ปัญหาด้านการวัดผลประเมินผล ครูผู้สอนมีความเห็นว่า โรงเรียนไม่มีเอกสารการประเมินเรื่องการเมืองการปกครองโดยเฉพาะ

ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง คือ ขาดเครื่องมือวัดผลที่มีคุณภาพ

ปัญหาด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เกี่ยวกับการเมือง ผู้บริหารมีความเห็นว่า โรงเรียนมีกิจกรรมเสริมหลักสูตรเรื่องอื่นมากเกินไป ทำให้ไม่ได้เน้นกิจกรรมในเรื่องนี้ รองลงมาคือ ปัญหาครูผู้สอนขาดทักษะในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรการเมืองการปกครอง ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของครูผู้สอนเช่นเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ ประภารัตน์ สายวงศ์ (2532) พบว่า ครูสังคมศึกษามีปัญหาในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยน้อย แต่เห็นว่าการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและการประเมินผลมีปัญหา

ปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ได้แก่ นักเรียนบางส่วนขาดความรับผิดชอบหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ วิลาวัลย์ จำรูญโรจน์ (2526) พบว่านักเรียนขาดความรับผิดชอบหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย รองลงมาคือนักเรียนไม่เข้าใจบทบาทของตนเองในการทำงานกลุ่ม และนักเรียนไม่รู้จักใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของเนตรพิชญ์ จำปาทองเทศ (2534) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาของครูสังคมในการพัฒนาทักษะวิชาสังคมศึกษา ให้แก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่าครูประสบปัญหาการจัดกิจกรรมทักษะกระบวนการกลุ่ม ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากนักเรียนยังเคยชินกับการสอนแบบบรรยายที่ครูเป็นผู้ถ่ายทอดเนื้อหาวิชามากกว่าการให้นักเรียนทำงานในลักษณะเป็นกลุ่ม

จากการสัมภาษณ์สมาชิกสภาเทศบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถึงสาเหตุที่ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจเรื่องการเมืองการปกครอง จากปัญหาดังกล่าวสมาชิกสภาเทศบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจเรื่องการเมืองการปกครอง พบว่า ครูส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองการปกครอง

ในระบอบประชาธิปไตยดีพอและขาดประสบการณ์ทางการเมือง ครูขาดสื่อและอุปกรณ์ช่วยสอนต่างๆ ที่จะช่วยให้เห็นเป็นรูปธรรมเพราะ การสอนเรื่องการเมืองการปกครองเป็นนามธรรมมากเกินไป ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมืองที่เป็นจริง ซึ่งไม่ตรงกับทฤษฎีที่สอนในห้องเรียน นักเรียนจึงเกิดความสับสน

7. ความคิดเห็นด้านสภาพการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองของสมาชิกสภาเทศบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกรรมาธิการทางการศึกษา จำนวน 41 ท่านมีแนวคิดพอสรุปได้ว่า

จากการสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกสภาเทศบาลถึงคุณสมบัติของนักการเมือง ที่จะส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยของไทยได้อย่างสมบูรณ์จะต้องมีคุณสมบัติครบทั้ง 5 ด้านคือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรม ด้านประสบการณ์ ด้านความสามารถ ด้านอุดมการณ์และจรรยาบรรณของนักการเมือง ได้แก่ เป็นคนดี มีคุณธรรม เสียสละ ซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจ มีการศึกษาอย่างต่ำปริญญาตรี มีเหตุผลสูง ใจกว้างยอมรับฟังความคิดของผู้อื่น มีอุดมการณ์ทางการเมืองมีความตั้งใจทำงาน มีจุดยืนที่แน่นอน ไม่เปลี่ยนพรรคหรือย้ายพรรคบ่อยๆ มีประสบการณ์ ความสามารถในการบริหารบ้านเมือง มีวินัยในตนเองไม่คอร์รัปชัน มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม มีรักสัจจะ ใกล้ชิดกับประชาชนรับรู้อะไรและแก้ปัญหาของประชาชน มีประวัติเป็นแบบฉบับของประชาชนทุกด้าน ประชาชนยอมรับ มีความพร้อมทางฐานะ ความรู้และพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่นได้ มีความคิดสร้างสรรค์ ต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอ สุขภาพเรียบร้อยไม่ก้าวร้าวหรือด่าทอ มีความอดทนสูง มีน้ำใจเป็นนักกีฬา รวดเร็วทั้งด้านการงานและการตัดสินใจ มีความสำนึกต่อบ้านเมือง มีจรรยาบรรณในการเป็น ส.ส. รู้และเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง

ส่วนนักเรียนมีความเห็นว่าจะเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีคุณลักษณะดังนี้ คือ เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ไม่คอร์รัปชัน ไม่ชื่อเสียง ตั้งใจทำงาน บริหารประเทศให้เจริญก้าวหน้า ไม่เห็นแก่ตัว ทำเพื่อประชาชนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ พูดจริงทำจริง กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ เป็นคนสุภาพมีนิสัยดีมีคุณธรรม มีเหตุผล เป็นผู้นำที่ดี มีความสามารถในการบริหารบ้านเมืองมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเป็นกันเองกับประชาชน ใจดีไม่ข่มเหงประชาชน พูดเก่ง พูดจาอย่างสุภาพ การศึกษาดีมีความตั้งใจจริงที่จะช่วยเหลือประชาชนทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นคนในห้องที่ที่รับสมัครเลือกตั้ง

จะเห็นได้ว่าสมาชิกสภาเทศบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกรรมาธิการทางการศึกษาและนักเรียนให้ลำดับความสำคัญของคุณลักษณะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ดีต่าง

กัน แต่กล่าวถึงคุณลักษณะของนักการเมืองที่ดี ตรงกันกับกรมการปกครอง (2535) และคณะทำงานรณรงค์แก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตย (2523) กรมทอของชาติ และคณะ (2531) ชวงศ์ ฉายะบุตร (2535) พอสรูปได้ดังนี้ คือเป็นคนเสียสละ มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต มีความรู้ความสามารถ เป็นคนมีแผนการหรือนโยบายแก้ปัญหาของประเทศ สนใจปัญหาของท้องถิ่น มีความอิสระในการตัดสินใจ ไม่ทอดทิ้งประชาชน คำนึงถึงประโยชน์ของประเทศและประชาชนโดยส่วนรวม เป็นผู้มีความเป็นนักกีฬา มีความคิดสร้างสรรค์ ทนต่อเหตุการณ์ และส่งเสริมความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน

นอกจากนี้นักเรียนยังได้ให้ความคิดเห็นถึงเหตุผลที่ชอบและไม่ชอบนักการเมือง มีดังนี้ เหตุผลที่นักเรียนชอบนักการเมือง มีดังนี้ คือเป็นนักการเมืองที่ไม่ชื่อเสียง มีความกล้าหาญ เสียสละ ทุ่มเทพลงกายให้กับงาน โดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นคนพูดจริงทำจริง ชอบช่วยเหลือประชาชนมีใจเป็นธรรมและเป็นคนไม่ถือตัว พูดเก่งเป็นคนมีเหตุผล ไม่ข่มเหงประชาชน เป็นคนตรงต่อเวลาและรู้หน้าที่ มีความสามารถในการบริหารบ้านเมืองดี ทำให้เศรษฐกิจรุ่งเรือง และนักเรียนยังได้ให้เหตุผลที่ไม่ชอบนักการเมือง มีดังนี้ คือ เป็นคนไม่ดี ชื่อเสียง ไม่มีความรับผิดชอบ ไม่น่าไว้วางใจ ชอบใช้อำนาจในทางที่ผิด ชอบว่าผู้อื่น ไม่ทำตามคำพูด ทำให้เกิดการปฏิบัติพาประชาชนเดินขบวน ชอบพูดปรักปรำคนอื่น ดีแต่พูดไม่เห็นทำจริง ชอบด่าในสิ่งที่ดีๆ ชอบใช้เอกสารที่ทางราชการไม่ได้ตรวจสอบจึงไม่ทราบว่าเป็นข้อเท็จจริงเช่นไร พาประชาชนเดินขบวนต่อต้านทำให้บ้านเมืองวุ่นวาย ใช้คำพูดสุภาพ เป็นคนเห็นแก่ตัว ดังที่กรมการปกครอง (2535) กล่าวว่า สมาชิกผู้แทนราษฎรที่ไม่ดีมีลักษณะดังนี้ คือใช้เงินชื่อเสียงหรือสิ่งของเพื่อล่อให้ไปเลือกตั้ง เป็นนักเลงหัวไม้ เป็นผู้มีอิทธิพล และประวัติเสื่อมเสีย คดโกง ไม่ซื่อสัตย์

จากการสัมภาษณ์สมาชิกสภาเทศบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกรรมาธิการทางการศึกษาว่า ถึงเหตุผลที่คิดว่าประชาชนเลือกเข้ามาเป็นตัวแทนของประชาชน (ชนะการเลือกตั้ง) มีดังนี้คือความนิยมศรัทธาในตัวบุคคลและความศรัทธาต่อบรรพบุรุษ มีการศึกษาและประสบการณ์ เป็นคนในพื้นที่ มีประวัติ ชื่อเสียงส่วนตัวและผลงานการทำงานดีจนเป็นที่รู้จักของประชาชน มีความรับผิดชอบทำตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมตลอดมา ความเชื่อถือในชื่อเสียงของพรรคและนโยบายพรรค เข้าถึงประชาชน รับรู้ เข้าใจปัญหาและช่วยแก้ปัญหาของประชาชนได้ มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ จริงใจ เสียสละทำประโยชน์ให้กับสังคมและร่วมงานในท้องถิ่นเป็นประจำ ไม่ย้ายพรรค เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาเป็นตัวแทนของประชาชน

จากการสัมภาษณ์สมาชิกสภาเทศบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกรรมาธิการทางการศึกษาและนักเรียน เกี่ยวกับคุณสมบัติของนักการเมืองที่ดี เราสามารถนำคุณสมบัติของส.ส. ไปสอนให้สอดคล้องกับกับจุดมุ่งหมายข้อที่ 8 ของหลักสูตร ในเรื่อง “การปฏิบัติตนตามบทบาท และหน้าที่ในสถานะสมาชิกที่ดีของบ้านและชุมชน” (กรมวิชาการ, 2535) เพื่อเป็นแนวทางการให้ความรู้พื้นฐานในการเลือกบุคคลที่ดี เข้าไปเป็นตัวแทนประชาชนของท้องถิ่น หรือของประเทศในการบริหารบ้านเมืองได้อย่างถูกต้อง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรให้กระทรวงศึกษาธิการร่วมกับทบวงมหาลัยเป็นแกนนำการจัดการศึกษาเพื่อเน้นการเมืองการปกครอง โดยดำเนินการจัดหลักสูตรอบรมครูให้มีความรู้ มีความเชี่ยวชาญและนำไปสู่การปฏิบัติจริงในการสอนและการชี้แนะประชาชนให้เห็นความสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย
2. ควรปรับปรุงหลักสูตรตั้งแต่ระดับประถมศึกษา เน้นการทำกิจกรรมการสอนในระดับประถมศึกษาเพื่อวางรากฐาน และควรดำเนินการสานต่อในระดับมัธยมศึกษาไปจนถึงระดับอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่องให้เป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืนในวิญญาณของเยาวชน
3. ในการสอนครูควรนำทักษะกระบวนการ 9 ชั้น มาใช้ในการสอน
4. ในการสอนครูควรเน้นการปฏิบัติจริง เช่นสร้างสังคมจำลองให้นักเรียนทดลองเลือกผู้นำโดยบอกคุณสมบัติของผู้นำ
5. ควรมีการนำสื่อที่หลากหลายมาใช้ในการสอนการเมือง เช่น วีดิทัศน์ สไลด์ วิชญาภาพประกอบการสอนเกี่ยวกับเนื้อหาการเมืองการปกครอง พร้อมทั้งจัดพิมพ์เอกสารวารสาร หนังสืออ่านประกอบเรื่องการเมืองการปกครอง หนังสือการ์ตูนการเมือง กฎหมายที่ควรรู้ ระเบียบใหม่ๆที่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปยังโรงเรียนต่างๆไว้ให้ครูได้ศึกษาโดยเฉพาะเอกสารเรื่องรัฐสภา ครูส่วนใหญ่มีความต้องการมากที่สุด และแนวการวิเคราะห์การเมืองเพื่อให้ครูไว้ศึกษาและใช้ประกอบการสอน
6. นักการเมืองควรเป็นผู้ที่ความจริงใจต่อประชาชน ไม่เห็นแก่ตัว ถ้ายทอดความรู้ทางการเมืองไปสู่ประชาชนอย่างถูกต้อง
7. หน่วยงานส่วนกลางการจัดการศึกษาของเทศบาล ควรจัดงบประมาณและอบรมครูประจำทุกปี

8. สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ควรจัดบุคคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการให้คำปรึกษาแนะนำ หรืออบรมการจัดกิจกรรมเรื่องการเมืองการปกครองในโรงเรียน
9. ควรจัดอบรมศึกษานิเทศก์ในด้านการจัดกิจกรรมการเมืองและจัดสรรศึกษานิเทศก์ลงในเทศบาลที่ขาดแคลนศึกษานิเทศก์
10. ควรให้ครูที่มีความรู้ความสามารถในการสอนเรื่องการเมือง มาเป็นวิทยากร สาธิตการสอนและการผลิตสื่อการเมืองการปกครอง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะโรงเรียนดีเด่น สังกัดเทศบาล ภาคกลาง ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการจัดสภาพการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองในโรงเรียนสังกัดอื่น เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยในภาพรวมว่าเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร
2. ควรมีการศึกษารูปแบบการสอนที่เหมาะสม เพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอนการเมืองการปกครอง
3. ควรมีการศึกษาผลการใช้สื่อ สไลด์ วีดิทัศน์ หนังสือภาพการ์ตูนการเมือง เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการเมืองและความพึงพอใจในสื่อที่ใช้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย